Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ РЕСПУБЛИКАНСКА КОМИТЕДЭЙ, БУРЯАДАЙ ССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

1921 оной ... гарана. | № 242 (18565) | 1990 оной октябриин 20, суббото | Сэн 3 мүн.

СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ

Теэд гансал энээн дээрэһээ иимэ байдал тохёолдоо бэшэ. Ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй, засагай нютагай зургаануудай гүрэнэй захилай эрилтэнүүдые тоонгүй байһан дээрэһээ гол түлэб иимэ байдал тохёолдоо. Молдово, Киргизи хоёр лэ гүрэнэй захил дүүргэһэн байна. Бусад республиканууддаар дутуу үгтэһэн продукциин хэмжээн (1000 тонноор) иимэ болоно: РСФСР — 170, Украинын ССР — 107, Казахай ССР — 50, Белоруссиин ССР — 36, Литвагай, Латвиин ба Эстониин Республиканууд —21, 16 ба 15.

РСФСР-тэ Красноярска хизаар, Ростовско, Оренбургска, Волгоградска, Саратовска областьнууд, Татаарай ба Башкирай Республиканууд гүрэнэй урда эгээл ехэ үри шэритэй. Украинада Хмельницкэ, Кировоградска ба Николаевска областьнууд мяханай зүйлнүүдые эгээн ехээр дутуу үгөө; Казахстанда Кустанайска область илангаяа «шалгараа».

Иимэ байдалай шалтагаанууды гол түлэб юугээр тайлбарилжа болохоб гэхэдэ, республикануудта, хизаарнууд болон областьнуудта нэн түрүүн доторой хэрэглэмжэдэ баһал дутуудадаг эдеэ хоолой зүйлнүүдые эльгээхые оролдоно. Гэбэшье энэнь бүхыдөө үйлэдбэрилэгдэһэн мяханай зүйлнүүдэй миин 20 процентнь болодог, ниитэ союзна жасада продукци оруулха даабаринуудые дүүргээгүй байлгые сагааруулха аргагүй. Промышленна томо регионууд, арми, мүн Союзда тогтоогдоһон шэглэлээр эдеэ хоолой шухала зүйлнүүдые өөһэдөө элбэг ехээр үйлэдбэрилдэггүй холын регионууд, мүн тарэшэлэн бүхэли республиканууд тэндэһээ хангагдана ха юм. Промышленностиин ба АПК-гай предприятинуудай хоорондо эд бараа сэхэ андалдаха баримтанууд һанаа зобооно. Нилээн ехэ хэмжээнэй мяханай зүйлнүүд энээндэ хэрэглэгдэнэ. Хүдөө ажахын техникэ ба тэрэнэй запчастьнуудые, ой модоной, элшэ хүсэнэй, металлургическа комплекснуудые үйлэдбэрилэгшэд мяха гү, али эдеэ хоолой бусад зүйлнүүдые тэдээндэ үгэһэн ушартал продукцияа эльгээнэ. Энэнь ямаршье үндэһэ баримтагүй.

Гүрэнэй магазинуудта мяханай зүйлнүүдэй ходо таһалдадаг, харин дэлгүүр дээрэхи сэнгүүдэй һүүлэй үедэ 2—3 ба тэрээнһээ олон дахин дээшэлээд байхада, томо городууд болон промышленна түбүүдэй шадал багатай хүн зон илангаяа хүшэр хүндэ байдалда ороо. Жэшээнь, октябриин 11-нэй байдалаар Москвада 92 мянган тонно мяхан, 14,5 мянган тонно колбасагай зүйлнүүд, Ленинградта 64 мянган тонно мяхан дутуу эльгээгдээд байба. Тиихэдээ эдэ ба бусад томо городуудта гол түлэб РСФСР-һээ мяханай зүйлнүүд дутуу эльгээгдэнэ. Мяханай зүйлнүүдэй илангаяа ехээр дуталадаг Свердловскдо Мордвагай Республика 166 мянган тонно мяха эльгээхэ ёһотой аад, 10,3 мянган тонно эльгээгээ. Башкири 5,7 мянган тонно мяха эльгээхэ ёһотой аад, хахадтаһь хүрэхэгүйе эльгээгээ. Оренбург — 3,3 мянган тонноор багые, Челябинск 6 мянган тонно эльгээхэ түсэбтэй аад, хахадһаа үлүүтэйхэниие эльгээгээ. Тюменьдэ мяханай зүйлнүүдые эльгээхэ хэрэг баһал дээрэ бэшэ. Башкириһаа 4,8 мянган ба Татаарай Республикаһаа 6 мянган тонно мяхан ерэхэ гэжэ хүлеэнэ.

Ажахынуудай холбоо барисаае гүримшүүлхэ талаар СССР-эй Президентын баталан абаһан Указууд, 1991 ондо продукцяар нэгэ нэгээ хангалгые 1990 онойхиһоо доошо бэшэ хэмжээндэ үлөөхэ тухай хэдэ хэдэн республикануудай хоорондохи хэлсээнүүд гар табилга энээнэй урда тээ баталагдаһан хэлсээ уялганууды дүүргэлгые журамшуулна, шэнэ хэлсээнүүдые баталха талаар һаалтануудые зайсуулна.

Энээнтэй хамта хэрэглэгшэдэй болон эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангагшадай хоорондохи ажахын талаар харилсаануудые буруу һүргэдэг засагай болон хүтэлбэриин зургаануудай ябуулганууд бүтэшэгүй. Ниитэ союзна жасада эдеэ хоолой зүйлнүүдые эльгээхэ талаар ажахын хуулиие сахилгын хойноһоо хинадта бэелүүлхын тула зарим хизаарнууд болон областьнуудта түбэй ажахын ба хуули хамгаалгын зургаануудай түсхай бүлэгүүдые эльгээхэ хэрэгтэй гэжэ тоологдобо. Зэмэтэй тушаалтанюурнуудые уголовно харюусалга хүрэтэр шанга харюусалгада хабеадуулха, арадай депутадуудай нютагай Советүүдэй гүйсэдкомуудай, нютагай өөһэдөө өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын зургаануудай ажахынуудай холбоое буруу һүргэдэг хуулиин ябуулгануудые буруушааха гэһэн заабари СССР-эй Генеральна прокурор республикануудай, хизаарнууд болон областьнуудай прокурорнуудта үгэнхэй. Продукцяар хангалгын хуули хазагайруулха, гансал нютагайнгаа талала хараха ябадалые эрид шууд болюулха даабари бүхы прокурорнуудта үгтэнхэй. Хэлсээтэ уялгануудые дүүргэдэггүй хангагшад тушаа экономическа хэһээлтын хэмжээнүүдые хэрэглэхэ талаар тэдээндэ үгтэһэн эрхэнүүдые хэрэглэгшэд, худалдаа наймаанай эмхи зургаанууд удаа дараалан хэрэглэхэ, гүрэнэй арбитражай зургаануудта хандажа, тэдэнэртэ нэхэбэри хэхэ ёһотой.

Онсо байдалай тохёолдоһон дээрэһээ гансашье ажахынуудай, предприятинуудай болон нэгэдэлнүүдэй хүтэлбэрилэгшэд бэшэ, мүн ажалша коллективүүд, тэрэшэлэн ниитын эмхинүүд промышленна томо түбүүдтэ мяха ба эдеэ хоолой зүйлнүүдые эльгээхэ талаар хэлсээтэ уялгануудые дүүргэлгые хүдэлмэриин ба ниитын хиналта доро абаха ёһотой.

Гэхэ зуура мяха, мяханай ба һүнэй зүйлнүүдые үйлэдбэрилгые экономическа талаар урмашуулха бүхы хэмжээнүүд хэрэглэгдэхэ зэргэтэй. 1990 оной октябриин 1-һээ эбэртэ бодо мал, гахай, хони ба шубуу гүрэндэ худалдаха шэнэ сэнгүүдые болзорһоонь урид нэбтэрүүлхэ тухай шиидхэбэри СССР-эй Министрнүүдэй Совет 1990 оной сентябриин 26-да баталаа гэжэ мэдээжэ. Правительствын энээнэй урдахи тогтоолой ёһоор, 1991 оной январиин 1-һээ тэдэнь хэрэглэгдэжэ эхилхэ ёһотой байгаа. Эдэ сэнгүүд гурбанай нэгэ хубяар шахуу нэмээ. Энэнь гансал IV кварталда колхоз, совхозуудта 5 миллиардһаа дээшэ түхэриг нэмэжэ түлэхэ арга олгоно. Тиихэдээ колхоз, совхозуудта үгтэдэг промышленна продукциин оптово сэнгүүд хубилгагдаагүй.

Союзно-республиканска жасада мяха болон мяханай зүйлнүүдые эльгээхэ түсэбүүдые дүүргүүлхэ зорилгоор, жэлэй һүүлшын һарануудта продукцяар хангалгые таһалдуулхагүйе оролдон. колхоз, совхозуудые, агропромышленна комплексын бусад предприятинуудые урмашуулхын тула техникэ, транспортна хэрэгсэлнүүд болон материалнуудые нэмэжэ үгэхэ шиидхэбэри абтаа. Энэ зорилгоор 790 ашаанай ба 2 мянган хүнгэн автомобиль, 225 автобус, 400 трактор, 3 мянган тонно металлопрокат, 2 мянган тонно булад сорго хоолой ба 25 мянган тонно цемент эльгээгдэхэ. Гүрэнэй захилай ёһоор ниитэ союзна хэрэглэгшэдтэ, тэрэ тоодо Москвада ба Ленинградта мяха, мяханай зүйлнүүдые эльгээхэ талаар тогтоогдоһон һарын даабаринуудые болзортонь дүүргэһэн союзна республиканууд иимэ эд бараа абаха болоно.

Хаа хаанагүй продукцяар хангаха түсэбые жэншэдгүй дүүргэхэ оршон байдалай байгуулагдаһан ушартал экономическа ба хуулиин эдэ бүхы арга оньһонууд туһалха. Партнернуудай нэгэ нэгэнэйнгээ урда абаһан уялгануудые заатагүй дүүргэхэ гээшэ дэлгүүрэй харилсаануудта шэлжэн оролгын зайлашагүй эрхэ нүхэсэл мүн. Тэрээнгүйгөөр болохогүй.

(ТАСС).

БССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДТЭ

Пенсидэ гараһантайнь дашарамдуулан, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын тушаалһаа нүхэр **Шомоев Клим** Кирилловичые сүлөөлхэ тухай Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй 1990 оной июниин 1-нэй,

Ондоо хүдэлмэридэ ороһонтойнь дашарамдуулан, Буряадай АССР-эй соёлой министрэй тушаалһаа нүхэр **Цыремпилов** Доржи Тибочкиевичые сүлөөлхэ тухай 1990 оной майн 15-най,

ондоо ажалда ороһонтойнь дашарамдуулан, физкультура болон спортын талаар Буряадай АССР-эй Гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшын тушаалһаа нүхэр **Манжуев** Геннадий Николаевичые сүлөөлхэ тухай 1990 оной майн 29-нэй,

Буряадай АССР-эй худалдаа наймаанай министрэй тушаалһаа нүхэр **Скрябиков** Георгий Константиновичые сүлөөлхэ тухай 1990 оной сентябриин 27-ной Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые баталба.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1990 оной февралиин 27-ной Указаар баталагдаһан «Журамай талаар судьянарай харюусалга, РСФСР-эй сүүдүүдэй судьянарые ба арадай заседательнуудые бусааха ба болзорһоонь урид сүлөөлхэ тухай» дүримэй 32-дохи статьягай ёһоор, ажаһуудаг газараа һэлгэһэнтэйнь дашарамдуулан, Гусиноозерскын городской арадай сүүдэй арадай судьягай уялгануудһаа нүхэр **Лазарев** Александр Боваевичые болзорһоо урид сүлөөлбэ.

• • •

Буряадай Совет Социалис Республикын Верховно Совет нигэжэ тогтооно:

Шагдыров Эдуард Кимовичые Баргажанай районой арадай сүүдэй арадай судьягаар,

Урбаев Баяр Петровичые Буряадай ССР-эй Кабанскын районой арадай сүүдэй арадай судьягаар һунгаба.

СССР-эй Буддын шажантанай түбэй захиргаанай түрүүлэгшэ Бандида-хамба лама Мүнхэ Зодбоевич Цыбиковтэ

Хүндэтэ Мүнхэ Зодбоевич!

СССР-эй Буддын шажантанай түбэй захиргаанай түрүүлэгшэ — Бандида-хамба ламын үндэр дээдэ тушаалда һунгагдаһаартнай Таниие Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Совет үнэн зүрхэнһөө халуунаар амаршалаад, газар дэлхэй дээрэ ажамидарал сахиха үндэр ехэ үг зорилгонуудай аша туһада эб найрамдалые, хани барисаае, арадуудай хоорондохи үгэеэ ойлголсолгые бэхижүүлхэ талаар Танай ажал ябуулгада ехэ амжалтануудые хүсэнэ.

Энээнтэй дашарамдуулан, буряад арадай соёл ба үндэһэн ёһо заншалнуудые саашадань хүгжөөхэ, тэдэнэй оюун бодолые баяжуулха талаар ехэ туһаламжа үзүүлхэ байһандатнай найданабди.

В. САГАНОВ,
Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ.

„Буряад үнэн"-91

ШЭНЭ НЭРЭ ҮГЭЕЛ!

Мүнөө үеын хүлгөөтэ саг арад зоной ажаһуудалда өөрын бэрхэшээлнүүдые асарна. Эд бараанай, эдеэ хоолой үнэ сэн дээшэлнэ. Хажуугаарнь үдэр бүри уншадаг газетэ, журналнуудаймнай үнэ сэн 1991 онһоо хэды дахин дээшэлжэ, хүн зоной һанал бодол бүри зобооно. Иимэ үедэ бүряад угсаатан түрэл «Буряад үнэн» газетынгээ саашанхи хуби заяан тухай ухаалдин бодоно ёһотой. Бишье тэрээн тухай саг үргэлжэ бододогтоо, энэ талаар өөрынтөө зарим тэды һанамжа дуулгахаб.

Мүнөө үедэ «Буряад үнэн» газетын тираж арбаад мянгаад хэһэг болодог гэжэ мэдэнэбди. Энэ тон бага. Гадна энэ газетын тираж жэлһээ жэлдэ доошолхоо һанадаг. Гадна буряадаар уншажа шадахашье һаа, «Буряад үнэн» газетэеэ нюдэ амандаа хэрэгүй буряадууд дайралдадаг байна. Зарим олонхи уншагшад энэ газетые һонигүй гэжэ хэлсэдэг. Бүри олон уншагшад «Буряад үнэниие» суббото, воскресениин номернуудай гансал 3-дахи, 4-дэхи хуудаһа уншадаг заншалтай. «Буряад үнэн» газетые эхинһээнь адаг хүрэтэр уншажа шадаха, уншаха ёһотойшье хүнүүд, илангаяа соёл гэгээрэлэй, литература, искусствын түлөөлэгшэд энэ газетээр илангаяа һонирходог байна.

Иимэ тобшолол хэхэдээ, би «Буряад үнэн» газетын редакци газетэеэ һонирхолтой болгохын түлөө ажал ябуулнагүй гэхээ һананагүйб. Ябуулна. Ехэ хүдэлмэри ябуулна. Һүүлэй хэдэн жэлэй туршада газетэ илангаяа һонирхолтой материалнуудые хэблэдэг болоо. Гэбэшье... гэбэшье «Буряад үнэн» буряад угсаатанай дура сэдьхэл эзэлжэ, өөрын газетэ боложо үшөөл шаданагүй. Юундэ? Ямар хубилалтануудые, хэмжээнүүдые абабал, газетын шарай хубилхаб? Нэгэдэхеэр, нэн түрүүн газетын нэрэ хубилгажа, шэнэ газетэ бии болгохо ёһотой. Харгадшье үзыт даа. Гүрэн түрымнай олонхи газетэнүүд, түбэй «Правдаһаа» эхилээд, энэ тэдын «правданууд» болонхой. Жэшээнь, «Амурская правда», «Агинская правда», «Правда Бурятии», «Буряад үнэн» г. м. Сэхыень хэлэхэдэ, иимэ олон «Правданууд» манай арад зондо хэрэгтэй аал? Тиихэд тиитэрээ Совет засагай тогтоһонһоо хойшо эдэ ««правданууд» арад зондо коммунис партиин нэрээр ямар сэнэгтэй үнэн үгэ тараадагынь баранда эли болонхой.

Тиимэһээ хоёрдохёор, манай газетэ коммунис партиин нүлөө дороһоо гараха болоно. Тиихэдээ хэнэйшье уншадаггүй ородһоо оршуулагдаһан уласхоорондын шэнжэлэлнүүд партиин хүтэлбэрилэгшэдэй утэ уняагай элидхэлнүүд, съезд, пленумуудэй тоосоонууд хэблэгдэхэеэ болихо һэн. Эдэ бүгэдые бидэ ород дээрэнь уншаад байгуужабди! Гурбадахяар, газетын 1-дэхи, 2-дохи хуудаһануудта хүдөө ажахыһаа материалнуудые тон богонихоноор һонин бэшэлгэтэй, удха унгитайгаар үгэхэ байна.

Республика соомнай хаана, ямар шухала суурхама, һонирхомо юумэн болоноб, тэрэниинь лэ тэрэ дары уншагшадтаа дуулгаха тон шухала!

Буряад уужам орон соомнай «нюдэнэй шэмэг, шэхэнэй хужар» боломоор һонин һорьмой, түүхэ намтар, суута хүнүүд, омог дорюун залуушуул, уран зохёол, оюун бэлигтэн, угай бэшэг, хүгжэм дуун, һүрэг суу үсөөн аал? Газетэдэ толилогдохо ёһотой бүхы темэнүүдые эндэ дурдажа барахагүйш. Гансал газетын һонин болохын түлөө бэдэрхэ, ухаалдиха, уранаар зохёохо хэрэгтэй. Энэ талаар бидэ, уншагшадшье, газетэдээ өөрын хубита оруулха ёһотойбди. Тиигэжэ шадабалнай, буряад газетэмнай хүн бүхэнэй өөрын газетэ боложо шадаха байна.

Энээхэн бодолнуудаа газетэдээ ямар нэрэ үгөө һаа, таарамжатай байха һэн гэб гэһэн асуудалаа түгэсхэхэ дуран хүрэнэ. Энэ талаар конкурс соносхобол, газетэ өөр тээшээ үшөө олон уншагшадай анхарал татажа шадаха байна.

Дугар ДЫЛГЫРОВ,
уран зохёолшо.

«Ургаса хуряалга—90»

ЖАГАЙРҺАНАЙ ХОХИДОЛ ЕХЭ

... механизаторнууд, хартаабхаа ... гектарай дунда зэргээр 15,7 центнер ..., 67 центнер хартаабха, 186 центнер овощ ... абана.

● Намарай паар хахалжа бэлдэхэ хүдэлмэреэ шубуу үсхэбэрилхэ талаар үйлэдбэриин «Бурятское» нэгэдэлэй ажахынууд урагшатайгаар ябуулжа, түсэбэй дүүргэлтые 71 процентдэ хүргөө.

һаа гадна Бэшүүрэй, Загарайн районой ажахынуудта эдеэшэһэн тарянанинь сэхэ хадагдана. Тиин гэһээ Зэдын, Ивалгын, Хяагтын, Мухар-Шэбэрэй, Сэлэнгын, Хориин районуудай ажахынуудта үшөө суглуулагдажа абтаагүй хатаһан баалнууд хэбтэһээр. Илангаяа Сэлэнгын райондо 3970, Хориин райондо 3229 гектарай хатаһан баалнууд суглуулагдажа сохигдоогүй байха юм.

Ямар ушарһаа ургаса хуряалгын хүдэлмэри энэ болотороо унжагайрба гээшэб? Нэгэдэхеэр, хура бороо һаатуулаа ааб даа. Тиихэдэ зарим ажахынуудай тарян оройтон эдеэшээ ха юм. Эдэ бүгэдэһөө уламжалан, олон колхоз, совхозуудта үргэлжэдөө нэрэтэй сэлмэг үдэрнүүдэй тогтохые хүлеэжэ, ажалаа унжагайруулаа. Юрэдөө, нэгэ районой соо зарим ажахынуудай таряа хуряалгаа дүүргээд байхадань, нүгөөдэнь хахадлаашьегүй байгаа һэн. Тобшолон хэлэбэл, ургаса хуряалгаа унжагайруулхадаа, ажахы, бригада, звенонууд хэзээдэшье бариишатаха, олзотохогүй гээшэл даа. Гансал хохидолдо орохо, ургасаа гээлтэ хоролтодо оруулха байна бшуу.

Энэ жэлдэ намартаа хура борооһоо боложо, поли дээрэ шабар шабха тогтожо, комбайнуудһаа байха хүсэтэ тракторайшье ябахын аргагүй байгаа гэжэ мэдэнэбди. Эдэ бүгэдэ бэрхэшээлые дуршэлтэй комбайнернууд шадамар бэрхээр дабажа гарадаг байгаа. Энэ баатаршалгыень онсолон тэмдэглэхээр.

Үнгэрһэн долоон хоногой туршада 588 гектарай хартаабха малтагдажа, 61313 центнер ургаса суглуулагдаа. Һүүлэй мэдээгээр шубуу үсхэбэрилхэ талаар үйлэдбэриин «Бурятское» нэгэдэлэй, мүн туршалгын ажахынууд хартаабхаяа малтажа дүүргээ. Районууд сооһоо Бэшүүрэй, Яруунын, Загарайн, Хурамхаанай, Түнхэнэй, Хойто-Байгалай районууд хартаабхаяа сүм хуряажа абаа. Тиин гэһээ Хяагтын районой ажахынуудта мүнөө 193 гектарай, Прибайкалиин райондо 48 гектарай хартаабха малтагдаагүй, хүрьһэн сооргоо байһаар. Тиимэһээ хартаабха малтаха хүдэлмэреэ эмхитэй һайнаар ябуулжа, ойрын үдэрнүүдтэ дүүргэхэ болоно.

Мүнөө республикын огородой эдеэ ургуулдаг ажахынуудта капуста, свекло, морхооб хуряажа абаха хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдана. Урдахи долоон хоногто 301 гектарай овощ хуряагдаа. Мүнөө туршалгын ажахынуудта, илангаяа Ивалгын, Байгалай ОПХ-нуудта овощной ургаса бусадһаа баян гэхэ гү, али гектарай 294 центнер огородой эдеэн абтана. Тиихэдэ колхозууд гектарай 188 центнер ургаса хуряана гэхэ гү, али совхоздо орходоо ургасань гектарай 12 центнер ехээр суглуулагдана.

Намарай паар хахалха түсэб республикадамнай хахадлаад зогсошобо. Үнгэрһэн долоон хоногто 10392 гектарта намарай паар хахалагдаа. Энэ жэлдэ Сэлэнгын районтой жэшэхэ паар хахалха нэгэшье район үгы байха юм. Байгша ондо намарай паар хахалха түсэбөө хахадлахаһаа байха оройдоол 18—19 процентдэ хүргэһэн район захаһаа олон. Жэшээлбэл, Бэшүүрэй, Хэжэнгын районууд иимэ гээгдэлдэ оронхой. Намарай паар хахалжа үрдеэгүй хойшоломнай ерэхэ хабартаа харагдажа болохо. Ушарынь хадаа хабартаа тарилга хэхын урда тээ нилээд ехэ газараа элдүүрилжэ бэлдэхэ бологдохол байха.

Сэбэр паар хахалжа бэлдэхэ хүдэлмэри урагшатай. Энэ долоон хоногто 4444 гектарай сэбэр паар бэлдэгдээ. Һүүлэй мэдээгээр Зэдын, Захааминай, Хурамхаанай, Мухар-Шэбэрэй, Сэлэнгын районуудта сэбэр паар хахалха түсэбынь дүүргэгдээ. Тиихэдэ республикадамнай түсэб 91 процентдэ хүргэгдэнхэй. Сэбэр паарай ашаг үрые ёһотоор сэгнэдэг диилэнхи таряашад энээндэ гол анхаралаа хандуулжа, эмхитэйгээр ябуулба гээшэ.

Мүнөө ургаса хуряаха һаһа саг үнгэрөө. Тиин ороошо таряагаа хадажа дүүргээгүй ажахынуудай таряашад эдэ үдэрнүүдтэ бүхы хүсэ шадабаряа элсүүлхэ болоно. Юрэдөө, саашадаа унжагайрха саг һалаа.

Редакциин агропромышленна таһаг.

ҺҮҮЛШЫН ГЕКТАРНУУД

Дуршэлтэй механизатор Эдик Галсандабаевич Гончиков түрэл Хориингоо совхозой Улаан-Одоной отделениин тракторно-таряан ажалай бригадые хүтэлбэрилдэг юм.

Нүхэр Гончиковой хүтэлбэрилдэг бригадын таряалангай талмайнь дүн хэмтадаа 3000 гаран гектар эзэлдэг юм. Тэрэнэйнь 1460 гектарынь үнгэрэгшэ хабартаа ороошото ургамалнуудаар таригдаһан байна. 700 гаран гектарынь сэбэр паар эзэлнэ. Бэшэ талмай дээрэнь силосэй болон нэгэ жэлэй ногоон таригдаһан, мүнөө тэдэнэр тэрэнээ гээлтэ хоролтогүйгөөр хуряажа абаба.

Агротехническэ хүдэлмэриие зүбөөр сахин ябуулһанай ашаар байгша ондо нёдондонойхидо орходоо яһала баян ургаса ургуулжа шадаа. Эдэнэр даалгагдаһан таряалангайнгаа зарим полинууд дээрэһээ гектарай 17—18, зарим ушарта 20 центнер хүрэтэр ороошо таряанай ургаса хуряан абаа. Энэнь хадаа түсэбөөр хараалагдаһанда орходоо 5—6 центнерээр дээшээ боложо.

Эдик Гончиковой бригадын гэшүүд мүнөө жэлдэ дүн хамта 15000 центнерһээ бага бэшэ ороошо таряа хуряажа абаха хэлсээ баталанхай юм.

Энэ коллектив дотор бэрхэ механизаторнууд яһала олон. Тэдэнэй тоодо Андрей Жигжитов, Баясхалан Доржиев, Алдар Цыбикжапов болон бусад оролсоно. Комсомол залуушуулай дундаһаа Баир Табданов, Амар Цыбикжапов гэгшэд үндэр бүтээсэтэйгээр хүдэлжэ, аха нүхэдэйнгөө магтаалда хүртэнэ.

Таряалан дээрэһээ асарагдаһан алтан шаргал ороошо тоогой хүдэлмэрилэгшэд Клим Никифорович Чередорчук, Долгоржап Садуева, Дулма Намжилова гэгшэд нарин нягтаар сэбэрлэжэ үрдинэ. Бии байгаа оньһон техникээ ашагтайгаар хэрэглэжэ шадана.

Бригадын хамаг бүхы комбайнуудые, тракторнуудые токарь-заһабарилагша Намбар Дагбаев шадабаритайгаар саг соонь заһабаридлаг байха юм. Имагтал тэрэнэй ашаар булта комбайнууд үндэр бүтээсэтэйгээр хүдэлгэгдэнэ. Хориин совхозой механизаторнууд «Намбар хадаа алтан гартай хүн даа. Эбдэрһэн, зогсоһон техникэ заһабарилжа, хүл дээрэнь табяад лэ байдаг».

Хориин совхозой хоёрдохи отделениин механизаторнууд һүүлшынгээ гектарнуудай ургаса хуряажа дүүргээд, ерэхэ жэлэйнгээ ургасын үрэһэ хүрэнгэ сүм бэлэдхээд, хуряалгада хабаадаһан оньһон техникээ сэбэрлэн заһабарилаад, түсхай газарта табихын түлөө оролдохо байһанаа хэлээ бэлэй.

Г. БАДМАЕВ,
манай корр.

Хориин район.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: комбайнер Баир Табданов, токарь-заһабарилагша, слесарь Намбар Дамбаев.

А. ЦЫДЕНОВЭЙ фото.

...АДАЙ ССР-эй АРАДАЙ ДЕПУТАДУУДЫЕ ҺУНГАХА ТАЛААР ТҮБЭЙ ҺУНГУУЛИИН КОМИССИИН МЭДЭЭСЭЛ

...ССР-эй арадай депутадуудай һунгалта тухай» ...-дахи, 50-дахи статьянуудтай зохилдуулан, һунгуулиин комиссиин протоколдо үндэһэлэн, Түбэй һунгуулиин комисси Түрхын һунгуулиин 150-дахи округһоо 1990 ... 13-да һунгагдаһан үйлэдбэриин «Забайкаллес» нэгэдэлэй генеральна директор, КПСС-эй гэшүүн, Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг **Виктор Еремеевич ТУГУТОВЫЕ** бүридхэлдэ абаба.

Түбэй һунгуулиин комиссиин түрүүлэгшэ А. БАРДОНОВ.

...ҺУНГУУЛИИН 150-дахи ОКРУГТО ҺУНГАЛТА ҮНГЭРГЭХЭ ҺУНГУУЛИИН ОКРУЖНОЙ КОМИССИИН МЭДЭЭСЭЛ

...һунгуулиин 150-дахи ... Буряадай ССР-эй ... һунгалта 1990 ... 13-да үнгэр...

...ССР-эй арадай ... һунгалта тухай» ... статьятай зо... һунгуулиин участ... ...уудай протокол... ...өөр, бүхыдөө 3217 хүн һунгагшадай списогтэ оруулагдаад, дуугаа үгэлгэдэ 2714 хүн гэхэ гү, али тэрэнэй 84,36 процент хабаадаа гэжэ һунгуулиин окружной комисси элирүүлбэ.

Буряадай ССР-эй арадай депутадта кандидадуудай түлөө нюусаар дуугаа үгэлгын дүнгүүд иимэ байба:

Дашибалов Цырен-Бато Дашибалович, 1933 ондо түрэһэн, «Бурятсклес-УРС» управлениин начальник, КПСС-эй гэшүүн — «түлөө» — 343, «буруушаагаа» — 2273.

Тугутов Виктор Еремеевич, 1936 ондо түрэһэн, үйлэдбэриин «Забайкаллес» нэгэдэлэй генеральна директор, КПСС-эй гэшүүн. — «түлөө» — 1388, «буруушаагаа» — 1228.

Шумилов Алексей Николаевич, 1938 ондо түрэһэн, «Горячинск» курортын ахамад врач, КПСС-эй гэшүүн. — «түлөө» — 738, «буруушаагаа» — 1878.

...бюллетень үнэнтэ бэшэ гэжэ тоологдоо. Тиимэһээ Түртын һунгуулиин округһоо Буряадай ССР-эй арадай депутадта Виктор Еремеевич **ТУГУТОВ** һунгагдаба.

Һунгуулиин окружной комиссиин түрүүлэгшэ А. МУШАКОВ.

Районно партийна конференци

ҮЙЛЭДБЭРИТЭЙ ҮЛҮҮСЭ ХОЛБОНГҮЙГӨӨР

Локомотив-вагон заһабарилгын заводой партийна тоосоото-һунгалтын XXVI конференци боложо үнгэрбэ. Тоосото элидхэл хэхынгээ урда тээ заводой парткомой секретарь А. Я. Пиядин партиин болон ажалай ветеран Е. И. Рогачевые түрэһөөр 70 наһатай болоһонтойнь амаршалаад, КПСС-эй рескомой, парткомой Хүндэлэлэй грамотануудые барюулһан байна.

Конференциин урда тээ болоһон секретарьнуудай совеэдэй суглаан дээрэ юрэл хүндэлэлэй бэшэ, харин хүдэлмэриин президиум түрүү хүдэлмэришэдтэйгөөр һунгаха гэжэ шиидхэһэн байгаа. Тиин олоной эрилтээр хүдэлмэришэн В. А. Попов, партиин ветеран Е. И. Рогачев президиумдэ һунгагдаба.

Парткомой секретарь А. Я. Пиядин урданай заншалаар үйлэдбэриин байдалые шэнжэлэнгүй, имаггал партийна, үзэл сурталай, политическэ һуралсалай хүмүүжүүлгын болон бусад асуудалнуудта элидхэлээ зорюулһан байха юм. Бусад партийна организацинуудта адли, КПСС-эй зэргэһээ гараха ушарнууд эндэ олошоронхой. Үнгэрэгшэ жэлдэ 20 хүн партиһаа гараһан байгаа һаань, байгша оной 9 һарын туршада 153 хүн партийна биледтээ хахасаһан байна. Тэрэ тоодо 101 хүн өөрынгөө һайн дураар гараа юм. Иимэ хүндэ сагай тохёолдоод байхада, партийна эхин эмхинүүд ойлгуулламжын хүдэлмэреэ һуладуулжа, коммунистнуудта ёһотой туһа хүргэнэгүй. Партида шэнэ гэшүүдые абаха хүдэлмэреэ баһал һуладуулһан байна. Харин иимэ хүнүүд эндэ үсөөн бэшэ юм. А. Ловцова, А. Кушеев, Л. Головина гэгшэд партида ороходо мэдүүлгэ үгөө. Иимэ хүнүүдэй дунда хүдэлмэри ябуулагдаха ёһотой.

Мүнөө хэблэлдэ захил хэгдэжэ байна гээшэ. Тиимэһээ «Правда», «Правда Бурятии», «Буряад үнэн» газетэнүүдтэ захил хэлгэдэ туһалха талаар партийна организацинуудай зорилгонууд тушаа элидхэлшэ тогтоо һэн. Эндэ элдэб арга боломжонуудые хэрэглэжэ боломоор юм. Заводой ветерануудта, олон үхибүүдтэй, бага салинтай айл бүлэнүүдтэ газетэ, журналнуудта захил хэхэдэнь мүнгөөр туһалха арга боломжо хараалагдаа.

Политическэ һуралсалай удха шанар мүнөө тохёолдоод байһан хүндэ хүшэр сагта бүри дээшэлнэ. Гэбэшье зарим коммунистнууд иимэ һуралсалһаа арсаха дурадхал оруулна. Энээнийе эрид буруушаажа, политическэ һуралсал ондоогоор үнгэргэхэ, онол аргануудые, түхэл маягуудыень хубилгаха шухала гэжэ тэмдэглэгдээ.

Политическэ һуралсалай һургуулида хэшээлнүүдые үнгэргэлгэдэ ганса пропагандистнуудые бэшэ, мүн элдэб шатын Соведүүдэй арадай депутадуудые, эрдэмтэдые, участок, цехүүдэй, таһагуудай хүтэлбэрилэгшэдые хабаадуулжа, һонирхолтойгоор үнгэргэхэ ёһотой. Партийна организацинууд тэдэнэрые үргэнөөр хабаадуулха, хэшээл үнгэргэһэнэйнь түлөө салин түлэхэ арга замуудые бэдэрхэ болоно. Политинформатор, агитатор, лекторнуудэй хэр олон байбашье, агитационно хүдэлмэриин ашаг үрэ доошолоо. Үйлэдбэриин суглаан мэтээр политинформацинууд үнгэргэгдэнэ. Зарим цехүүдэй, таһагуудай хүтэлбэрилэгшэд полит-үдэрнүүдтэ хабаадалсанагүй.

Һүүлэй үедэ хүмүүжүүлгын, ойлгуулламжын хүдэлмэри муугаар ябуулагдана. Энээнһээ уламжалан, ажалай журам хазагайруулха ушарнууд олошорно. Тэдэнэрэй дунда коммунистнуудай дайралдадагынь харамтай. Жэшээлбэл, коммунист Баранков ямаршье шалтагаангүйгөөр хэдэн үдэр ажалдаа гараагүй. Тиин тэрэ ажалһаа, партиһаа гаргагдаһан байха юм.

Ажахы эрхилэлгын шэнэ эрхэ байдалда ажалшадай эрхэнүүдые хамгаалха хэрэгтэ эртээнһээ анхарал хандуулха ёһотойбди гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ. Энэ талаар партиин шэнэ Устав ехэ эрхэнүүдые үгэнэ. Заводые, гэр байрануудые бэлдэхэ үйлэдбэриин асуудалые саг соонь шиидхээгүй һаа, үглөөдэр энэмнай политическэ удха шанартай болохо. Тиимэһээ гэр байрын коммунальна таһагай коммунистнуудай тоосоон шагнагдажа, зохихо хэмжээн абтаа. Заводой ажалшадые гэр байраар хангалга тон орёо шухала асуудал болонхой. 249 бүлын байха гэр ашаглалгада тушааһанай ашаар гурбан зуугаад хүн ажаһууха байдалаа байгша ондо һайжаруулаа. Жэлэй дүүрэтэр 103 айлай байха байрын гэр баригдажа дүүргэгдэхэ ёһотой. Гадна почто, аптекэ, сберкасса, магазин, хүүгэдэй саад тамаралгын бассейнтэйгээр ашаглалгада оруулагдаа.

Олон партинуудай бии боложо байһан энэ үедэ партийна хүдэлмэриин онол арганууд хубилгагдаха ёһотой гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ. Завод дотор 102 партийна бүлэг тоологдодогшье һаа, ашаг үрэ ехэтэйгээр ажалладаггүй байгаа. Тиимэһээ тэдэнийе эдэбхижүүлжэ, ашаг үрыень дээшэлүүлхын тула мүнөө 55 бүлэг болотор хороогдоо. Мүн парткомой штат бага болгогдоо. Анхан 11 хүн хүдэлдэг һаа, мүнөө 6 хүн үлөөгдөө. Шэнэ Уставай хүсэндөө ороһонһоо хойшо партиин гэшүүнэй түлбэриин хэмжээн бага болгогдоо. Жэшээлхэдэ, июнь соо 7 мянган түхэриг түлбэри абадаг һаа, сентябрьда 6 мянган түхэриг ороһон байна. Партиин гэшүүдэй түлбэри түлэдэггүй коммунистнууд үсөөрнэгүй. Һүүлэй мэдээгээр, 189 хүн түлбэриеэ оруулаагүй. Хүн бүхэнэй анхарал оролдолгоор хүреэлхэ гэһэн хүсэл бэелүүлэгдэнэгүй, партиин ветеранда, залуу коммунистда тодорхой туһаламжын үзүүлэгдэдэггүй дээрэһээ хойшолон эндэ үзэгдэнэ.

Гэбэшье дэлгүүрэй экономикын эрхэ байдалда заводой партийна организациин бэелүүлхэ зорилгонууд тухай элидхэл соо тодо һонороор хэлэгдээгүй байна. Мүн элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадалсаһан хүнүүдэй үгэ соо энээн тушаа мүртэй юумэн хэлэгдэнгүй үнгэршөө. Гэхэ зуура юрын хүдэлмэришэд мүнөө энээгээр тон ехээр һанаата болоно.

Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ бүхыдөө 14 хүн хабаадалсаһан байна. Тэдэнэрэй хэлэһэн үгые хэдэн бүлэг болгожо хубаахаар. Жэшээлхэдэ, коммунистнуудай партиһаа гаралгаар һанаата боложо байһан заводой партком иссиин түрүүлэгшэ В. Е. Волков иигэжэ хэлэбэ.

— Һэһанайнгаа амаралтада гараһан хүнүүдэй бэеынь муудажа, ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадажа шадахаяа болиһонһоо уламжалан, партиһаа гарагаха тухай хэлэхэдэ, үшөө ойлгохоор. Харин тэдэнэрэй дунда иимэ ушар тон үсөөн. Эгээл олонхинь залуу хүнүүд болоно. Тэдэнэрэй хэрэгүүдые шэнжэлээд үзэхэдэ, ехэнхинь хүгжэлтын зогсошоһон үедэ КПСС-эй гэшүүн болоһон байна. Партиһаа гараһан шалтагынь элдэб. Нэгэ зариманиинь дээгүүр тушаал эзэлхэ зорилготойгоор ороһон, нүтөөдүүлэмнь партийна аппарат тэжээхээ һананагүйбди гэжэ хэлэнэ. Архидажа коммунистын нэрэ бузарлагшадтай тэмсэхэ шухала. Партбюрогой секретарь Баранков архидаһанайнгаа, гурим, журам хазагайруулһанайнгаа түлөө партиһаа гаргагдаа һэн. Теэд иимэ хүниие КПСС-эй горкомой Хүндэлэлэй грамотаар шагнахаар зуур шалха гээшэ харюусалгагүй хэрэг. Иимэ хүнүүдһээ парти сэбэрлэгдэхэ ёһотой.

Ахамад технологой таһагай бюрогой начальник И. Н. Левшенков, шэрэм шудхалгын цехэй начальник М. М. Маптыков үгэ хэлэхэдээ, парткомой секретарь тоосото үе соо заводой коммунист бүхэнтэй уулзажа, ажал хэрэгээрнь, гэр бүлынь байдалаар һонирхон хөөрэлдэхэ ёһотой гэбэ. Иимэ гуримтай болобол, партиһаа гараха ушаршье үсөөн болохо һэн. Хүнэй эрилтэ, юун тухай бодожо байһые партком мэдэдэггүй һаа, тэрэ манда хэрэггүй бшуу.

— Манай завод, тэрэ тоодо партийна организацимнай хүндэ байдалда оронхой. Мүнөө иимэ байдалһаа гараха тодо программагүй байнабди. Тиимэһээ парткомой секретариин тушаалда дэбжүүлэгдэһэн хүнүүд хүндэ байдалһаа гаргаха программа заабол дурадхаха ёһотой,— гэжэ «Локомотив» гэһэн түбэй директор В. Р. Вербуль хэлээ.

Гэмтэ ябадалай олошороһоор, хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин һуладаһаар һанаагаа зобожо байһан тухайгаа заводой ахамад металлург, ДНД-гэй начальник Г. П. Карнаухов хэлээ. Ээлжээтэ амаралтадань дружинын гэшүүдтэ гурбан үдэрые нэмэхые хориһон тогтоол муу үргэ нүлөө үзүүлээ. Анхан жэлдээ 12 мянган хүн дежурствада гарадаг байһан һаа, мүнөө 2 дахин үсөөн болонхой. Милициин байхада, дружина хэрэгтэй юм гү гэжэ зарим зон асуудал табидаг. Үйлсэнүүдтэ дружинныгүүдай байхада, хүн зон тэнигэр ябаха жэшээтэй. Илангаяа мүнөө хүшэр сагта энэ шухала. Мүнөө ДНД-гэй байгууламжа хубилгаха хэрэгтэй. Заводой захиргаантай, парткомтой зүбшэһэнэй һүүлээр 150 хүнһөө бүридэһэн дружина байгуулагдаха болоо. Энэ хэрэгтэ сметээр 20 мянган түхэриг һомологдоо, ээлжээтэ амаралтадань 3 үдэр нэмэгдэхэ юм. Гадна дружинын гэшүүд барилдаанай дүрэдэ һураха ёһотой. Тиигэбэл хүнүүдые хулиганууднһаа хамгаалжа шадаха байна.

Партиин, ажалай ветеранууд В. А. Медведев, Л. А. Юдницев, В. В. Первомайский, вагон бүридхэлгын цехэй партбюрогой секретарь Н. А. Седых, заводой начальник А. С. Коренев гэгшэд элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаа.

Буряадай ССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо В. В. Саржан, КПСС-эй Железнодорожно райкомой нэгэдэхи секретарь А. Н. Колдунов конференциин хүдэлмэридэ хабаадалсажа, үгэ хэлэһэн байна.

Парткомой секретариин тушаалда гурбан хүн: А. Я. Пиядин, С. Г. Люкшин, В. Е. Волков дурадхагдаһан байгаа. В. Е. Волков өөрынгөө кандидатура болиулаа. Нюусаар дуугаа үгэлгын дүнгүүдээр парткомой секретаряар **А. Я. ПИЯДИН** дахинаа һунгагдаба.

Д. АМОГОЛОНОВ,
манай корр.

ҺАРААР УРИДШАЛБА

Уланай колхозой малшад һү гүрэндэ худалдаха юһэн һарынгаа даабари 106 процент бэелүүлжэ шадаба. Иигэжэ эдэнэр һү тушааха түсэбөө һара шахуу уридшалан дүүргэбэ гээшэ.

Ажахын фермэнүүдэй коллективүүд жэлэй эхинһээ хойшо Баян-Голой тоһоной заводто дүн хамта 8336 центнер һү худалдажа, гурбан кварталайнгаа даабари амжалтатай бэелүүлһэн байха юм.

Эдэ түйлагдаһан үрэ дүнгүүд олохон юумэ гэршэлжэ үгэнэ. Энэ колхоз хэдэхэн жэлэй саада тээ һү һааха талаар һүүлшын һууринуудые ходо эзэлдэг байһан гээшэ. Тэдэнэр тиихэдэ жэлэй туршада үнеэн бүриһөө дунда зэргээр арайл шамай 1300 килограмм һү һаадаг һэн. Харин мүнөө жэлдэ ажахын һаалишад үнгэрһэн найман һарын турша соо үнеэн бүриһөө 1652 килограмм һү абажа, иимэ үндэр дүн түйлажа шадаба. Һү һаалиин фермэнүүд ажахыгаараа жэлэй эсэс болотор хоёр мянгатанай зэргэдэ гараха арга боломжотой хүдэлжэ ябана.

Колхозой хоёр фермэ һү тушааха гурбан кварталайнгаа түсэб амжалтатайгаар бэелүүлэнхэй. Һү үйлэдбэрилхэ талаар 30 һаалишанай хорининь даабаринуудаа амжалтатай дүүргэһэн байна. Түрүүшүүлэй зэргэдэ хододсо дабшадаг Евдокия Шагжиевна Балаганова, Жаргалма Дамбаевна Будаева, Эржена Батуевна Балаганова гэгшэд үнгэрһэн хугасаа соо үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 2018—2558 килограмм һү һаажа, жэлэйнгээ даабари болзорһоонь холо уридшалан дүүргэбэ.

Фермэнүүдэй дундаһаа Василий Ламашкоевич Цыреновэй хүтэлбэрилдэг Түхэреэн байрын һү һаалиин фермын коллектив үндэр дүнгүүдые түйлажа ябана. Эндэхи малшад фермээрээ үнеэн бүриһөө 1804 килограмм һү абажа, жэл соогоо 2500 килограмм һү һааха гэһэн социалис уялгаа нэрэтэй солотойгоор бэелүүлхэ бата найдамтай үндэһэ һуури табиһан байна.

Эдэ бүгэдэ Уланай совхозой һаалиин мал ажал эрхилэгшэдэй мүнөө жэлдэ һайнаар хүдэлжэ ябаһыень үшөө дахин гэршэлжэ үгэнэ гээшэ. Фермэнүүдэй коллективүүдэй дунда ашаг үрэтэй ажал ябуулагдадаг болонхой.

Д-Н. ХОБРАКОВ,
«Баргажанай үнэн» газетын таһагые даагша.

АДУУН ҺҮРЭГ АШАГТАЙ

Һэлшаг Агаһаа Могойто ошоһон харгыгаар хүнгэн хоёр автомашина урилдан, хожуугаарни һалхи һэбеэд гарашоо бэлэй. Обёоржо урдихэдэмни, жолоодоnь лаб лэ залуу хүбүүд һуунхай ябаа һэн. Үнэхөөрөөшье, мүнөөнэй үхибүүд алтан дэлхэйдэ алхажа эхилһээр лэ автомашина, мотоциклда дуртэшадаг болонхойнууд. Хэрбээ урдандаа гартэхининь үхибүүдтээ наадахыень велосипед худалдажа абадаг байһан һаа, мүнөө диилэнхидээ мотоцикл абана. Хэрбээ урдандаа малшад морин эрдэнеэр хони малаа адуулдаг байһан һаа, харин мүнөө мотоциклда, автомашинада һуунхай ябахал даа.

Мүнөө мориной соло суутэ Ага нютагаймнай арад зон найр наадан дээрэл хаража, богонихон сагай туршада сэдьхэлээ ханаадаг гээшэ. Жэшээлхэдэ, эндэ һаяхан Сагаан-Шулуутай нютагта хурдан хүлэгүүдэй заншалта урилдаанай найр наадаанай үнгэрхэдэ, газар газарһаа олон зон суглараа бэлэй. Зүгөөр, эдэнэрэй үсөөн бэшэниинь энэ урилдаанай үедэ эмхидхэгдэһэн лотерейгээр шүүхэ наадаанда хабаадалсажа, аза талаанаа туршаха дуратай байгаал даа.

Оройдоол гушаад жэлэй саана морин хадаа Агын талын малша зоной урдаа хараха унаань, ёһотой омогорхолынь байһан юм.

Тэрэ үедэ хүдөөгэй горитойхон ажал мори унаагай хүсөөр бүтээгдэдэг байһан гээшэ. Гушаад жэлэй саана Агын округой ажахы бүхэндэ адагынь нэгэ мянган адуу морин тоологдодог байһан юм. Харин һүүлэй ербаад жэлдэ ажахынуудта адуун һүрэг үсөөржэ захалһан юм. Жэшээлхэдэ, һүдэнтын Ждановай нэрэмжэтэ колхозой хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзажа хөөрэлдэхэдэмнай:— «Манай ажахыда адуун һүрэгэй усадхагдаһаар хэдэн жэл үнгэршэбэ»— гэжэ шаналангяар харюусаа һэн.

Энэ зуун жэлэй эсэстэ хүсэтэ техникын олон болоходол, элинсэг хулинсагаймнай хэр үгһөө хоолойгоо тэжээжэ, ажамидарха хэрэгтэнь туһа хүргэдэг байһан морининь аша туһагүй боһон дээрэһээ хойшоо гараба гээшэ гү?

Урдын малшад үндэр наһа гүйсэжэ, моридые һургаха аргагүй болошоо. Тиигэбэшье эдэнэр мори унаха хүсэлтэйнүүд. Харин Ага нютагай олонхи залуушуул эмниг моридые һургахаһаа байтагай, эмээлтэй номгон моридошье мордожо үзөөгүй байхал даа.

Хүсэ ехэтэй техникэ «хансаабшалаад лэ» ядамаггүйхэн ажаллаха аргатай болоһон аад, үе наһаараа унаһан адуу моридоо юундэ «амалжа» шадахаа болёобибди гэжэ һанахаар.

Ушар юуб гэхэдэ, округой олонхи ажахынуудта адуун һүрэг һая болотор хүндэгүй байгаа юм. Юрэдөө, албан хэрэгээрээ ябаһан лэ нютагтам наһажаал хүнүүд «унаагай морин хомор лэ боложо байна» гэһэн үгэнүүдээр угтагша бэлэй.

Үнэхөөрөөшье, хүдөөдэ трактор, автомашинын хэды олошорбошье, морин унаа хэрэгтэй байһаар зандаа. Тииһээ тиитэрээ арендэ, бэеэ даанхай бусад коллективүүдэй олошоржо байһан сагта мориндоол найдаха болоно бшуу. Дэлгүүрэй экономикодо ороходомнай, бага гаргашатайгаар ехэ продукци үйлэдбэрилхэ зорилго табигдаха. Иимэ ушарта хамтынхшье, үмсыншье ажахынууд, юрын хүнүүдшье мори унаада заатагүй эрьехэ ёһотой. Нэн түрүүлэн мал адуулагшадые абаад хараял. Эртэ урда сагһаа хойшо малшан морёороо хонидоо адуулхадаа, һүрэгэй дуран соо аажамаар дахаад ябадаг байгаа. Хонидой бэлшэхэ һамбаанда, мориншье үлэ залгаад абаха. Морёор мал адуулбал, бэлшээри шэлэхэдэ бэлэн байха. Хоёрдохёор, хони малай бэлшэһэн газарта морин заабол хүрэжэ шададаг. Харин мотоцикл, автомашина хэды хурдан байбашье, мориной ябаһан газарта ошохогүй бшуу. Бэлшээридэ һүрэг дахажа машина, мотоциклаар дошо, дэгнүүл, шулуун соогуур ябахагүйлши.

Харин мүнөөнэй малшад эдэ бүгэдэдэ анхарнагүй. Үглөөгүүр автомашинаараа гү, али мотоциклаараа һүрэгөө бэлшээридэнь залажархёод, хожомхон болоһон хойно эрьежэ ерэнэ. Үнэндөө энэмнай һайн адуулга бэшэ, харин өөрыгөө мэхэлһэн хэрэг лаб даа. Юрэдөө, бэрхэ малшан иигэжэ ябахагүйл.

Гэхэтэй хамта манай Ага нютагта илангаяа хүдөө ажахыда мориной хүсөөр элдэб ажал хэгдэхэ аргатай. Намар болоһон хойно округой ажахынуудай, илангаяа хойто талын колхозуудта ой модоной соорхой, шугы бургааһан соогуур сабшагдаагүй нилээд ехэ ногоон үлэшэһэн байдаг. Энэнь ерэхэ жэлдэ хагдандаа дарагдаад ногоонойнь шанар муудажа, ошон ошотороо орхигдожо хосорно.

Ушар иимэһээ хүсэтэ техникын хүрэхөөр бэшэ газарай үбһэ морин косилкаар абабал, ажахынуудта хэды ехэ аша туһатай байха һэм. Мори унаае гансал үбһэ бэлэдхэлгэдэ хэрэглэхэ бэшэ, мүн ондоошье ажалда хабаадуулхаар ааб даа. Малшад үлүү ехэ гаргаша хэнгүй мори унаагай хүсөөр малайнгаа байра шэбхэ, аргалһаа сэбэрлэхэ, үбһэ тэжээлээ зөөхэ ха юм.

Манай нютагуудта жэл бүри унаагай морид үсөөрнэ гэлсэнэбди. Тиимэһээ мори һургадаг хүнүүдые олошоруулбал, һайн байгаа. Хажуугаарнь мори һургагшадые урмашуулха хэрэгтэй. Хазаарай, тэргэ, шаргада оруулхаар эмниг моридые һургаха гээшэ бэлэн хэрэг бэшэ ха юм даа. Мори унаае үргэнөөр хэрэглэжэ, элдэб ажал хэхэ гэхэдэнь, малшадта тоног зэмсэг, эмээл, хазаар, хомууд дуталдана.

Һүүлэй үедэ округоймнай зарим ажахынууд адуун һүрэгөө хүгжөөхэ талаар анхарал хандуулдаг боложо байна. Сагаан-Шулуутайда, Ага-Хангилда, Сагаан-Уулада, Догойдо, Урда-Агада адуу үсхэбэрилхэ тусхай фермэнүүд байгуулагдаба. Жэшээлхэдэ, Сагаан-Шулуутайн «Дружба» агрофирмэ һайн үүлтэрэй унага, даага ондоо ажахынуудта худалдадаг болонхой. Алханада залуу моридые һургаха ажал һайнаар эмхидхэгдэнхэй.

Адуун һүрэгөө олошоруулжа, моридые унаа болгон хэрэглэхын хажуугаар, адуунай мяха ехээр үйлэдбэрилхэ зорилгоо урагшатай бэелүүлмээр.

Б. ГАРМАЖАПОВ,
манай корр.

Кировэй нэрэмжэтэ түмэр зүйлнүүдые бүтээдэг заводто уран гартай зураашадай бригада бии юм. Тэдэнэр амһартанууд дээрэ элдэб юумэ зуража, шэмэглэн гоёодог. Энэ бригадын гэшүүн Любовь Львовна Макарова зохёохы ульһатайгаар хүдэлжэ, олоной дундаһаа шалгарна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Л. Л. Макарова.

В. ГАРМАЕВАЙ фото.

Хони үсхэбэрилгээ эршэмтэйгээр …

II. «ФЕРМЕР»—ЗОХИДХОН МА…

[Түгэсхэл. Эхининь октябриин 19-нэй номерто].

Хони үсхэбэрилхэ һалбарида бага оньһожоруулга нэбтэрүүлхэдээ, нэгэ иимэ ушартай дайралдаабди. 500—600 хонитой нэгэ отарада тэжээлыень бутаргажа, холимог хуурай тэжээл бэлдэхын тула адар томо К-700 түхэлэй, мүн Т-25 маркын трактор хэрэгтэй болобо. Тусхайлбал, гэр бүлын арендэ бригада үдэртэ һүрэг хонидтоо 1—2 тонно тэжээл хэршэжэ бэлдэхын тула ИРТ-165 түхэлэй машинатай К-700 түхэлэй трактор захижа хүдэлгэхэ болоо бшуу. Тиихэдээ ИРТ-165 машинадань үбһэ, һолоомо дамжуулан үгэхын тула ПКУ-0,8 түхеэрэлгэтэй МТЗ-90 маркын трактор баһал эндэ хэрэгтэй. Иигээд байхадаа, арендаторнай тэжээл бутаргажа бэлдэхын тула ямар ехэ гаргаша хэхэ болоно гээшэб. Теэд тэжээл шанаржуулаагүй гаргашалаа һаа, хонидойнгоо ашаг шэмые эрид дээшэлүүлжэ бирахагүй байна бшуу. Харин хонишоной абаһан хүнгэн Т-25А маркын трактор тэжээл ашахаһаа эхилээд, оньһон аргаар хубаарилха хүрэтэрхи комплексно бүхы хүдэлмэриинень дүүргэхэ аргагүй байгаа.

Тиин иимэ байдалыень элирүүлһэн бидэ Т-25А тракторай хүдэлгэхөөр тэжээл хэршэхэ бага хэмжээнэй машина ухаалан зохёохо гэлсээбди. Теэд ВАСХНИЛ-ай Сибириин отделениин гол институдуудта манай дурадхалые ойлгожо, түргэн дэмжэхэ мэргэжэлтэд, эрдэмтэд үсөөн байгаа. Ушарынь хадаа тэжээл бутаргажа, хуурай холисо бэлдэхэ элдэб маркын машинанууд захаһаа олон гээд арсаа бшуу. Тиихэдээ эдэ машина, түхеэрэлгэнүүдэй хэмжээе, бүтэсыень хараадаа абаагүйнь алдуутай. Һүүлэй һүүлдэ академик Н. В. Краснощековэй ударидадаг Президиумэй хүтэлбэри (мүнөө эдеэ хоолой продуктнуудые худалдан абаха талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Гүрэнэй комиссиин Түрүүлэгшын орлогшо болонхой) манай дурадхалые һайшаан дэмжэжэ, бага фермэнүүдтэ хэрэглэхээр иимэ машина ухаалан зохёолгодо мүнгэ һомолхоор найдуулаа бэлэй.

— Хони үсхэбэрилгэмнай бусад һалбаринуудта орходоо ямаршье оньһожоруулгагүй гээшэ. Тиимэһээ таанадай дурадхал, шэнэ һанамжанууд манда хэзээдэшье дэмжэгдэхэ, — гэжэ Николай Васильевич хөөрэлдөөнэйнгөө эсэстэ тэмдэглээ һэн.

Манай орондо эрдэмтэдэй шэнэ һанамжаһаа бэлэн машина болоод конвейерһээ гаргагдатараа 8—10 жэл үнгэрдэг. Тодорхойлбол, шэнээр ухаалан зохёогдоһон ямаршье машина, түхеэрэлгэнүүд үргэн харгыда гаратараа захагүй олон захиргаанай албан хойрог богоһо-дабаа гаталдаг, заримдаа ута замайнгаа эсэстэ хүрэнгүй хуушаржа орхигдодогшье гээшэ. Жэшээлбэл, мэдээжэ мэргэжэлтэ, Сибириин тон томо эрдэмтэн И. К. Хлебников автомат аргаар үнеэдые уяха түхеэрэлгээ ухаалан зохёохоһоо хойшо эгсэ 10 жэл үнгэрөөд байхада, үйлэдбэридэ нэбтэрүүлээ һэмнай. Иимэ баримта олон даа. Албан хойрогой энэл хохидолһоо манай орондо гансахан хүдөө ажахын эрдэмэй талаар ухаалан зохёогдоһон бүхы шэнэ арга, түхеэрэлгэ болон машинануудай оройдоол 3—5 процентнь поли дээрэ, фермэнүүдтэ хэрэглэгдэнэ ха юм. Манай институт өөрын конструкторнуудай бюро, дүршэлтэй үйлэдбэриин предприятигүй байжа, абаһаар түдэгэсөөбди. Бидэ абаһаар институдайнгаа директор Б. И. Николаевтай бүхы зорилгоёо дэлгэрэнгыгээр зүбшэн хэлсээд, түрүүлэн ухаалан зохёохо коллектив байгуулжа захалаабди. Тусхайлбал, энэ бүлэгтэмнай Буряадай хүдөө ажахын, Зүүн Сибириин технологическа институдуудай эрдэмтэд гэхэ гү, али урдандаа малай тэжээл хэршэжэ бэлдэхэ асуудалаар ажалладаг хүнүүд оролсоһон байна. Гадна тэжээл хэршэхэ машинануудые бүтээн гаргаха талаар орон соохи ори ганса завод — «Бурятфермаш» предприятиин мэргэжэлтэдтэ хандаһамнай, зүбтэй байгаа. Ахамад конструктор С. В. Шульгинай хүтэлбэрилдэг бүлэг конструкторнуудтай хамта хүсэтэйхэн коллектив эмхидхээбди. Һаалиин багахан фермэнүүдтэ, хонидой отаранууд, хамһабариин ажахынуудта, үмсын фермерскэ ажахынуудта хүдэлгэхэдэ таарамжатай бага хэмжээнэй классай иимэ машина заабол хэрэгтэй гэжэ бултадаа сэгнээд, манай ухаалан зохёолгын саг зуурын коллектив олон янзын дурадхалнуудые зүбшэн хэлсээ. Эндэмнай мал ажал эрхилхэ талаар дүршэлтэй технологууд, мэргэжэлтэд, Буряадай хүдөө ажахын эрдэмшэнжэлгын институдай эрдэмтэд булта хабаадалсажа, һанамжаа хэлэдэг һэн.

Аргагүй эдэбхитэйгээр, бүтээсэ түгэс ажаллаһанай ашаар жэл болохогүй болзор соо тон бага хэмжээнэй машина ухаалан зохёожо бэлдээ һэмди. Юрэдөө, энээндэ дүтэрхы машина бүхы орон соошье бүтээн гаргагдаагүй ааб даа.

Манай һанамжые һайшаан дэмжэһэн «Бурятфермаш» завод энэ жэлэй нэгэдэхи кварталһаа бага фермэнүүдтэ малай тэжээл бутаргаха машинаяа олоор бүтээн гаргажа захалаа юм. Мүнөө һарада 100 шахуу бага хэмжээнэй иимэ машина заводто бүтээгдэнэ. Түрүүшымнай энэ машиныһ «Фермер» гэһэн нэрэ манай институдта б… шадаа «Фе… һонирхогшод … сашье манай … мүн Финлянди… дай Республи… гадаада … худалдажа аб… Манай хүрш… дай Республи… табан иимэ … даа.

Түрүүшын … на Ивалгын … дажа, эһэм … харуулаа. Ж… шинаар хэрэ… гансашье ү… хонидто … бэлдээд үгэ…

«Фермерэй … һэ, һолоомо… хамаагүй. Ю… фермэдэ т… гагдахашье …

Мүнөө … рукторнууд … наа улам … руулхаар … Тусхайлбал … шэхэ ротор… гаха хүсэл… зорилгын … тус машина … жатай боло…

Мүнөө … Сибириин … дай хүдөө … жэлгын инст… нүүдтэ … шина зайн … дэг болгохоо… нарижуулан … рэнэй дааб… шалгагдаха … мологдонхой… ферммаш» … гэдэхи зох… зуурын … диилэнхинь … торнууд ор… ажал ябуул… шолбол, … водтомнай … машина, … нүүдэй дунд… дэлгэгдэдэг … боложо, ой… рива ээлжэ…

Хамтын … һэн хүдэлм… энэ дүршэл… дэм, техник… га боломжы… элишэлээ. Ю… туршада … лан зохёог… предприяти… үйлэдбэридэ… ушар һэ… ралдаагүй …

ВАСХН… отделениин … ажахын э… институт…
лаборат… техн…

ЗУРАГ Д… машина тур…

Совет орон дотор

ЧЕЛЯБИНСК. Хартаабхын полинуудай ургасые хуряажа абахын тула «Красноармейский» гэһэн совхоз-техникум түлбэригүйгөөр хүнүүдтэ үгөө һэн. Юундэ иимэ хэмжээ абаха баатай болооб гэбэл Черкасовска отделенидэ доро газарта оршодог хори шахуу гектарай хартаабхые суглуулжа абахын аргагүй, хүйтэрхэдэ, миин хосорхо байгаа юм. Отделениин бригадада тохёолдоһон гаргашые хүсэлдүүлхын тула совхоз өөрынгөө мүнгэ, үгэхэ шиидхэбэри абаа һэн. Намартаа ехэ шиигтэй, ажахынуудта предприятинуудай туһалха дурагүй байгаашье һаань, урда уралайхид өөһэдтөө хэрэгтэй хартаабха гансашье нөөсэлөө бэшэ, харин РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй гүйлтаар республикын жэсада 40 мянга шахуу тонно хартаабха худалдана.

СОКИРЯНА (Черновицка область). Рязаниин Спасска райондо ургаса хуряалгада туһалһан Сокирянска районой олохон механизаторнууд Рязанска областьһоо баяр хүргэһэн телеграмма абаа һэн. Өөһэдынгөө ажахынуудта ургаса хуряалгые дүүргээд, 30 гаран трактористнууд болон комбайнернууд ород анда нүхэдтөө туһалхаяа яаралтайгаар ошоо һэн. Буковинско таряашад хэрэгтэй зэр зэмсэгүүдые, хүдөө ажахын машинануудай хоморой запас частьнуудые абажа ошоһон байгаа. Тиигэжэ техникэ түргөөр заһажа, тэрэниие таһалгаряагүй хүдэлгэхэ арга олдоо һэн. Эртын ороһото ургамалнуудые хуряажа дүүргээд, Украинын олохон механизаторнууд «Крестьянский труд» колхоздо, «Лун» совхоздо, Рязаниин бусад ажахынуудта үлэжэ, кукуруза, хартаабха, саахарай свекло хуряахадань, намарай паар хахалхадань туһалаа бэлэй.

НОВОСИБИРСК. Баруун Сибириин ба Казахстанай байгаали хамгаалгын эдэбхитэдэй конференци дээрэ Обь мүрэнэй ба тэрээндэ шудхадаг Иртыш мүрэнэй хамгаалха талаар ниитын комитет байгуулагдаа. «Обь—90» гэһэн байгаали хамгаалгын уласхоорондын экспедици энээгүүр ябахадаа, газарайнь хүрьһэ хордогдонхой, уһаниинь бузарлагданхай гэжэ элирүүлээ һэн. Хото городуудһаа урдажа гарадаг 11 миллион кубометр уһанай табадахи хубинь сэбэрлэгдэнгүйгөөр Обь руу ородог байба. Нефть дамжуулха сорго хоолойнуудта гэнэ усалай болоходо жэлэй туршада 2 миллилон шахуу тонно нефть адхагдаһан байгаа. Ниитын комитет шэнжэлэлгын хүдэлмэри ябуулха, байгаали хамгаалгын проектнүүдые бэелүүлхэ юм. Обь болон Иртыш мүрэнүүдтэ дүтэ шадар оршодог Хитадай зарим районуудай түлөөлэгшэдтэй харилсаа холбоо тогтоохоор хараалагдана.

НОВГОРОД. Өөрынгөө хотодо дуратай хүнүүдые нэгэдүүлхэ, шэнэдхэн һэргээлгын оюун ухаанай түб байгуулха гээшэ эндэ байгуулагдаһан соёлой-философиин «София» бүлгэмэй зорилго болоно. Ородой түүхын, соёлой, философиин талаар лекцинүүд уншагдаха, библитэй танилсуулагдаха юм. Эртэ урданай хүшөөнүүдые аршалан хамгаалха, үбгэд хүгшэд ба үбшэн хүнүүд тухай тус бүлгэм анхарал оролдолго гаргаха юм.

ЮЖНО-САХАЛИНСК. «Лада» гэжэ нэрлэгдэһэн, Алас-Дурна хизаар соогоо эгээ түрүүшын эхэнэрнүүдэй газетые СССР-эй Журналистнуудай холбооной областной эмхи ба «Гермес» гэһэн предприяти гаргажа эхилэнхэй.

Коммерческэ бусад газетэнүүдһээ тэрэ ямар илгаатайб гэбэл, «Ладын» бүхы ашаг олзонь гансал үргэмжын зорилгоор хэрэглэгдэхэ юм. Нютагай нарайлалгын байшанда ба гинекологическа консультацида гадаадын ороной түхеэрэлгэ иимэ мүнгөөр түрүүшын ээлжээндэ худалдажа абтаха юм. Үгытэй ядуу ажаһуудаг хүнүүд, мүн тэрэшэлэн хүүгэдэй байшангуудай хүмүүжэмэлнүүд тухай газетын журналистнууд онсо анхарха байна.

МОСКВА. Мосгорреморгтехника заводые худалдажа абаһан ба худалдаһан тухай документ нэгэдэхи номер доро бүридхэлдэ абтаба. Заводой хүдэлмэришэд болон алба хаагшад тэрэнэй бүхы зөөри худалдажа абаад, хамтын зөөри болгоо юм. Коллектив жэлдэ 19 миллион түхэригэй хангалга эмхи зургаанууд болон хүн зондо үзүүлдэг. Бэшэдэг машинануудһаа гадна эндэ микрокалькуляторнуудые болон тоололгын бусад техникэ, тусхай компьютернүүдые, полиграфическа аппаратура заһадаг юм.

ТАШКЕНТ. Чернобыльдохи һандаралай хойшолонгуудые усадхалгада хүдэлхэ үедөө гэрэлэй үбшэнтэй болоһон узбегүүдые аргалха түб республикын Наукануудай академиин больницын дэргэдэ Улугбек тосхондо нээгдээ. Энэ түбтэ 25 хүн нэгэн доро һайнаар аргалуулха аргатай. Республикын ниислэлэй районно поликлиникэнүүдтэ Чернобылиинхидые амбулаторно аргаар эмшэлхэ кабинедүүд нээгдэнхэй.

ЭРХҮҮ. Байгалай пассажирска флодто шэнэ судна нэмэбэ. «Баргажан» гэһэн теплоход тус нуураар туршалгын рейс хэбэ. Ерэхэ жэлэй навигациин эхилхэдэ, нуурай хоёр захаар оршодог Эрхүү, Улаан-Үдэ гэһэн эгээл томо городуудай дунда иимэ теплоход ходо ябадаг болохоор түсэблэгдэнэ.

ЛЕНИНГРАД. Англиин мэр-

ЕСС-КОНФЕРЕНЦИ ҮНГЭРЭГДӨӨ

...Верховно Соведэй хоёрдохи сессиин дүү... парламентын хэблэлэй түб пресс-кон... байгаа. Хоёрдохи сессиин хүдэлмэриин ...публиканска газетэнүүдэй, телевидени бо... ...ниистнүүдэй асуудалнуудта Бурядай ССР... ...эй Түрүүлэгшэ С. Н. Булдаев, тэрэнэй нэ... ...В. Саржан, орлогшо Р. Б. Гармаев ха- ...гэхэдэ, Нютагай өөhэдыгөө хүтэлбэрилхэ ба нютагай ажахы тухай, Газар тухай, Таряашадай ажахынууд тухай, Налогой гурим тухай хуулинууд болоно.

В. В. Саржан:— Верховно Соведэй гурбадахи сесси дээрэ республикын 1991 оной Гүрэнэй бюджет баталагдажа, экономическа реформые баталхаха ёhотой...

— Декларациин үндэhөөр буряад хэлэн гүрэнэй хэлэн болгогдоо. Тэрэниие хүгжөөхын, хэрэглэхын тула саашадаа юун хэгдэхэб!

Р. Б. Гармаев:— Республикын бүрин эрхэтэ байлга тухай Декларациин үндэhөөр буряад болон ород хэлэнүүд гүрэнэй хэлэн болгогдобо. hүүлэй хорёод жэл соо буряад хэлэн орхигдошоhон байгаа гэжэ таанад мэдэнэт. hургуулинуудта заагдахаяа болишоо hэн. Тиигэжэ залуушуул түрэлхи хэлээ мэдэхээ болиhон байгаа. hаяшагай буряад хэлэ хүгжөөхэ талаар тогтоолнууд абтаад, бэелүүлэгдэжэ байна. Энээнэй тула hургуулинуудта түрэлхи хэлээ үзэхэ методико хэрэгтэй. Буряад хэлэн дээрэ номуудые хэблэжэ гаргаха шухала. Республика дотор саарhа дансанууд хоёр хэлэн дээрэ бэелүүлэгдэхэ ёhотой.

— Росси Федераци дотор Президентын засаг тогтоохо тухай хөөрэлдөөн гарана. Тэрэнэй бэелүүлэгдэжэ байгаа haань, манай республика дотор тиимэ засаг тогтоогдохо юм гү!

С. Н. Булдаев:— РСФСР-тэ иимэ хөөрэлдөөнүүд гарана. Зүгөөр олонхитэ энээндэ ондо ондоогоор хандана. Тиимэhээ манайда иимэ асуудал табигдаха ёhогүй гэжэ hананаб.

— Сесси дээрэ хэдэн шухала хуулинууд баталагдаба. Теэд тэдэнэй зариманиинь дан түргөөр, гүнзэгыгөөр бодомжологдонгүй абтаа гү, гэжэ hанахаар.

В. В. Саржан:— Үнэхөөрөөшье, хэдэн тогтоолнууд, хуулинууд баталагдан абтаа. Эдээн сооhоо Зөөри тухай Хуули шухала удха шанартай байна. Манай республикын парламентаринар хуулинуудые зохёохо талаар дүршэлгүйдэнэ. hуралсажа байна гээшэбди. Саг үргэлжын комиссинуудай заседанинууд дээрэ эдэ бүхы хуулиин актнуудай проектнүүдые наринаар хаража үзэнэбди. Гэбэшье манайда дүршэл ехэтэй юристнүүд дуталдана. Абтаhан шиидхэбэринүүдэй, хуулиин актнуудай ямараар бэелүүлэгдэхэ байhые наринаар хинаха, шалгаха ёhотойбди.

— Комиссинуудые комитедүүд болгожо хубилгаха гэhэн тогтоол абтаа. Тиигэжэ саг үргэлжэ хүдэлхэ парламент байгуулагдаха болоно гү!

С. Н. Булдаев:— Бүхы арадай депутадуудые гол ажалhаань сүлөөлжэ, саг үргэлжэ хүдэлхэ Верховно Соведые байгуулжа шадахагүй байнабди. Комитедүүд гол түлэб депутадуудhаа бүридүүлэгдэхэ. Засагай дээдын зургаанай аппарадай хүдэлмэриие улам ашаг үрэ ехэтэй болгохын тула иимэ юумэн бэелүүлэгдэнэ гээшэ. Комитедүүд өөhэдын бюджэдтэй байха.

— Верховно Совет өөhэдын газетэтэй болохо юм гү!

С. Н. Булдаев:— Манай республикын Верховно Совет өөhэдын газетэтэй болохо ёhотой. Тиигээгүй haa, аргагүй байhыень энэ сесси гэршэлбэ. Сессиин хүдэлмэри муугаар харуулагдаба гэжэ депутадууд шүүмжэлhэн байгаа. Энээнэй тула мүнгэ зөөри олохо, материальна бааза байгуулха хэрэгтэй. Журналистнуудые техническэ хэрэгсэлнүүдээр, тусхайлбал, диктофонуудаар хангаха шухала. Эндэ гадаадын экономическа харилсаае хэрэглэхэ байнабди.

Республикын ажабайдалай бусадшье асуудалнуудта харюунууд үгтэбэ.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

...ЬХЭЛЭЙ СЭНХЭГЫЕ ХАЙЛУУЛАН...

(С. Захаровагай зохёохы ажал тухай)

...номой хэблэл С. Захаровагай повестьнуудай, рассказуудай хоёр согсолбори хэблэжэ гаргаа. Тэдэнь «Түрүүшын бороогой hайндэр» («Праздник первого дождя»), «Дабhанай хүндэ шанар» («Пуд соли на двоих») гэжэ нэрэтэйнүүд. Эдэ хоёр номыень зэргэсүүлэн, уран зохёолшын зохёохы замые шата шатаарнь шэнжэлэн, зарим хуудаhануудыень дахин-дахин уншажа үзэхэдөө, уран маягаараа С. Захарова нилээн ургаа байна гэжэ харанаб. Тэрэнэй гуурhан жэлhээ жэлдэ хатуужана. Эдэ хоёр номойнь хоорондохи хугасаада имагтал он жэлнүүд үнгэржэ байгаа бэшэ, харин уран зохёолшо саг үргэлжэ шэнэ үгэнүүдые, мүрнүүдые, шэнэ геройнуудые бэдэрэн оложо ябаа гэжэ элирнэ. Мүнөө С. Захарова повестьнуудай, рассказуудай шэнэ согсолбори бэлдээд, «Харжа ханаагүй» гэhэн нэрэ үгөөд байна. Орёо хүшэр сагаймнай социальна хурса темэдэ бэшэгдэhэн зохёолнууд энэ ном соонь оруулагдаа.

С. Захаровагай бэшэhэн, барлуулhан бүхы зохёолнуудые юрэнхыдэнь хаража үзэбэл, геройнуудынь манай үеын хүнүүд байна. Хүнэй хүн шанарые шэнжэлhэн ушар уран зохёолшын ажалай гол маяг болоно.

С. Захаровагай повестьнууд, рассказууд соо элдэбын хүнүүд бии: баяншье, угытайшье, hайншье, муушье, үнэн сэхэшье, атаархуу хоролхуушье, бүдүүлиг зантайшье. Элдэб аяг ааштай тэдэ хүнүүдэй элдэб эрхэ байдалда оршон байhые уншан мэдэрхэдэ, үе сагай hүдэhан сохилжо байhандалболодог. Хүнэй сэдьхэл бодолдо, дотоод байдалда уран зохёолшо гол анхаралаа хандуулна. Олон геройнуудынь хүндэ түhалха, аюулда орогшодто гарва hарбайха мэдэрэлтэйнүүд. Бэлбэhэн хүгшэн Нюра («Нюра хүгшөө»), медсестра Альбина («Амтатайхан Настёна»), Наталья («Ойн суурьшанай нютагта»), Юля («Сэнхир тэнгэриин шэгшэг»), Зойка (нимэл нэрэтэй рассказhаа) болон бусад геройнуудынь тиимэ шанартай зон.

Эхэнэрэй зол жаргал эдлэхэ, эхэ боложо баясаха, ажабайдалай хүндэ хүшэр сохилтодо дарагдахагүй — эмэгтэй зоной эрмэлзэл уран зохёолшодо ойлгосотой, дүтэшье гээшэ. «Удын хойнохи наран» гэhэн повесть соо энэ темэ гүнзэгыгөөр харуулагдаhан байна. Повестиин сюжет тон юрын шэнги аад, ажамидаралай гол удха ямар бэ гэhэн бодолынь манда дүтэ байна. Жаргал гэжэ юун гээшэб? Хэзээ нэгэтэ hайниие хүүлэhэн хүн хожомынь тэрэнээ hайнаар харюулжа шададаг гү?..

Түрүү hаалишан Анисья повестиин геройни болоно. Тэрэ хадаа ганса бэе эхэнэр. Гэбэшье сэдьхэл бодолоороо тэрэ арюун сэбэр, үндэр мэдэрэлтэй хүн. Наhанайнгаа зам дээрэ Никита Козарев гэжэ хүнтэй ушарhан байна. Тэрэнь зол жаргалаа бэдэржэ, «бүхы шахуу Союзые hэтэ ябаhан» хүн юм. Тиимэhээ хоноhон лэ газараа гэрни гэжэ тоолодог шубуухайшуу болошоhон хүн.

Анютын ариг сэбэр, дулаахан гэр соо Никита амталан ажамидарал олоо. Анисья Никитэдэ дурлаа. Никитын үнгэрhэн зам холо гээгдээ гэжэ hанахаар hэн. Теэд үнгэрhэн наhанай ашаан гэнтэ бууhан жаргалhаа hуралгүй хүндэ байшоо. Никита архи уудаг, гидрогеологуудай поселогто ушарhан Клязьмина Зойкые мартадаггүй байгаа. Харин тэрэ Зойкоhоонь эршүүл hаладаггүй, зохёолшын бэшэhэнэй ёhоор, зүгын тоhондо обооролдоhон алааhан мэтэ. Тиигээдшье Зойконь Никитэдэ «бэлэгхэниие» бэлдэhэн байгаа юм — хээлитэй болоhон байгаа бшуу.

Энэ зохёолой үйлын хүгжэлтэ орьёлдоо хүрэхэдөө, угаа гунигтайшье haa, түгэсхэлынь hаруул байна. Зойка Клязьмина hүүлэй hүүлдэ Никитын булэдэ хэрүүл хэлэ асаржа hалаа. Гэр бүлэдөө Никитын шууяа татаhанай түлөө Анисья тэрэниие намнажархёо.

Эхэнүүдэй үхибүүдээ хаяхада, үгышье haa, нарайлалгын байшанда тэдэнээ орхёод гарашахада, бидэ мүнөө дураа гутан, шоо үзэдэг, шобто харадагбди. Эхэ эсэгынгээ амидыда уншэрhэн үхибүүдэй тоо олошоржол байна. Энэ темэ уран зохёолдошье шангаар соностожо эхилээ. Энэ темые С. Захаровашье өөрынхеэрээ хүгжөөнэ.

Зойка Клязьмина хүбүү түрөөд, бэшэгтэйгээр Анисьяда асаржа хаяжархёо. «Хожомоо хүбүүгээ огто нэхэхэгүйб»,— гэжэ бэшэг соогоо хэлэнхэй.

Гэнтэ эхэ болошоhон Анисья баяраа багтаажа ядан, эрхын шэнээн хүбүүхэн тухайдаа бүхы оролдолго гаргана, сэдьхэлэйнгээ хамаг элшые үгэнэ. «Хүбүүхэнээ эдеэлүүлнэ гү, али шаажан тэбшэ соо бишыхан бэеыень угаана гү, үгышье haa, тэрээхэнээ тэбэреэд, сэбэр агаарта сэнгэжэ ябана гү, али шээhэнэйнь бүдүүдые сэбэрлэн угаана гү — эдэ бүгэдэ тэрэнэй сэдьхэлые баяраар халяадаг байгаа»,— гэжэ автор бэшэнэ.

Харин Никита? Анисьяда тэрэ бусажа ерэhэн байна. Хүлисэхыень тэрэ гуйгаа. Теэд Анисья тэрэниие hөөргэнь угтажа абаагүй. Юуб гэхэдэ, хүбүүнэйнгээ хуби заяан тухай hанаагаа зобоо бшуу: хэзээ нэгэтэ эсэгынгээ hогтуу байхые, элдэбээ гарахыень хаража болохол. Өөрөө өөрынгөө жаргалые дэбhэдэг хүн заяандаашье золоо эдлэхэгүй гэhэн бодолые уран hайханай аргаар, этигэмээр С. Захарова харуулна. hайхан сэдьхэлтэй Анисья хүбүүгээ hайн хүн болгожо шадаха гэhэн этигэл уншагшын hанаанда үлэнэ.

Энэ мэтээр ондоошье зохёолнуудыень шэнжэлжэ болохо байгаа. Зүгөөр газетын статьягай хэмжүүрэй бага hэн хойно энэ мэтээр хизаарлая даа. Гэбэшье Л. Толстойн үгэнүүдые hануулхаа хүсэнэб: «Уран зохёолдо авторай сэдьхэл бодол голынь болодог юм». Үнэхөөрөөшье, С. Захаровагай зохёолнуудые уншажа байхада, уншагшын үмэнэ уран зохёолшын образ тобойжо гарадаг. Энэ — охэ hайн.

С. Захаровагай зохёолнууд бидэнэй сэдьхэлэй сэнхэгые хайлуулан хүдэлгэнэ, уяруулна, үнгэрhэн, мүнөө ба ерээдүй сагууд тухай бодол түрүүлнэ. Энэнь тон шухала.

И. ЯРНЕВСКИЙ,
хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат, Буряадай АССР-эй эрдэмэй габьяата ажал ябуулагша.

Ажалшадай бэшэгүүдhээ

КОЛХОЗНАЙ ДЭЛГЭР БАЯН

Яруунын районой «Победа» колхозой правлени ажалшадайнгаа талые яhала харана гэжэ иимэ баримтанууд гэршэлнэ: дунда hургуули дүүргээд, түрэл колхоздоо хүдэлжэ эхилhэн залуушуулда тус тустань 200 түхэриг мүнгэн үгтэдэг болонхой; эдээндэ салин түлбэридэнь нэмэлтэ 20 процент мүнгэн түлэгдэнэ. Хоёр жэлэй туршада колхоздоо хүдэлөөд, hуралсалаа үргэлжэлүүлхэ дуратай хүбүүд, басагад колхозой стипендиадууд болон дээдэ hургуулинуудта эльгээгдэдэг.

Мүн манай ажахы сэрэгэй албанда мордоhон хүбүүдтэ тусхай нөөсэлгын сѐдуудые нээжэ, урдань абадаг байhан салин түлбэриинь 15 процент мүнгые хоёр жэлэй туршада саг үргэлжэ хаажа, удаань армиhаа бусахадань, үгэдэг болоо. Гадна эдэ хүбүүдтэ сэрэгэй албанhаа бусамсаарнь, хүн бүхэндэнь 120 түхэрг мүнгэ бэлэг болгон барюулдаг hайхан заншал тогтонижонхой. Залуу гэр бүлэнүүдтэ ба ондоо нютагhаа нүүжэ ерэhэн айлнуудта, хоёр жэлэй туршада эндэ хүдэлхэл байгаа haань, түбхинэхэ хэрэгтэ тустань 440 түхэриг колхозой жасаhаа үгтэнэ. Өөрөө үмсын hайн гэр бариха дуратайшуул колхозой правлениин зүгhөө хайра, туhада мүн лэ хүртэнэ: эдээндэ бусаалтагүйгөөр 1000 түхэриг мүнгэн барюулагдадаг юм. Ажалдаа шалтарhан залуушуулай хурим түрэеэ нагдахадань, колхоз 500 түхэриг мүнгэ ба 50 килограмм мяха бэлэглэдэг заншалтай. Нютагтамнай үйдхар гашуудалтай үйлэнүүд, жэшээнь, нүгшэhэн хүниие хүдөөлүүлгэ болохodonь, мүн лэ колхозой кассаhаа 250 түхэриг мүнгэн ба 50 килограмм мяхан үгтэдэг.

Наhанайнгаа амаралтада гарахадань, хүнүүдтэ 200 түхэриг хүрэтэр мүнгэн туhа болгон үгтэдэг юм. Эдэ наhажаал зондо үбhэ сабшаха газар нютагтаа ойрохон тодорхойлогдожо, 1 гектар хэмжүүртэйгээр таhалагдан үгтэнэ. Урдань колхозниггуудай амаралта 15—18 ажалай үдэр гээд тоологдодог hаа, мүнөө 24 ажалай үдэр хүрэтэр hунаагдаа.

hара бүри нэгэ колхозниггнай республиканска больницада аргалуулдаг болохоор хэлсээн баталагдаа. «Аршаан» курорттой табан жэлэй туршада хэлсээн баталагдажа, 26.000 түхэриг мүнгэн дамжуулагдаад, жэлдээ колхозоймнай 14 хүн тэндэ амарха аргатай болобо.

Д. ДОРЖИЕВ,
дайнай ба ажалай ветеран.
Яруунын районой
Эгэтын-Адаг hуурин.

Үхибүүдтэ зорюулагдаhан зохёолнуудhаа

Цыремпил ДОРЖИЕВ

АГНУУРИ

(Повестьhоо хэhэгүүд)

(Түгэсхэл. Эхининь октябриин 19-нэй номертэ).

— Шинии дуугараагүй hаашни, би лаб мэдэжэ абаха байгааб.

— Ши, Мэргэн, юу мэдэхээ hанаабши?

— Энээхэн нүхэн соо ямар амитанай байдагыень мэдэхэ гээб.

— hэ, юуень мэдэжэ ядааб-ши? Зумбараанай нүхэн ха юм. Тиигээ хадаа энээн соо зумбараан байгаа бээз.

— Үгэ-эй,— гэжэ нүгөөдэнь нүхэн руу хургаараа зааба.— Энээн соо зумбараан бэшэ, харин харха гү, үгышье haa бүдүүн хүзүүн байрлажа болоо аалам.

— Ши энэ нүхэн соохи амитанаар яахаа hананаш?

— Алахамни,— гээд, тэдэ үгы болошоhон арбан гурбан дальбараа тухайгаа хөөрэжэ үгэбэ.— Энхэ-Булад, хоюулан агная.

Тиигээд лэ хоюулан хайшан гэжэ агнаха тухайгаа зүбшэжэ эхилбэд. Нэн түрүүн энэ нүхэндэ урьха зүүжэ туршахэ гэлсээд, гэр тойрон бэдэржэ, нарихан зэд шабын түмэр олобо. Тэрэнээ ехэл нягтаар нүхэнэй амhарта тааруулжа табяад:

— Энэ урьхадамнай ямар амитан орохонь ааб!— гэлсэнэ.

— Али оройдоо хооhон нүхэн байхадаа болоо.

— Нэгэ амитан лаб бии. Энэ хара даа.

Мэргэн дошо дээрэхи жэжэхэн хоргооhодые хургаараа заана.

— Нэгэ тээ хоргодоод хүлеэе.

— Тиигэе... Энээхэн хонхосог соо хоргодоё.

— Дан дүтэ байна.

— Хамаагүй. Бүри хүдэлэнгүй хэбтэхэбди.

ЯМАР АМИТАН ГЭЭШЭБ!

Нюур, гараа угаажа hэрюусээд, эдеэлжэ hууходаа, Энхэ-Булад:

— Эжышни нээрээ хэлээ ёhотой,— гэбэ.

— Юу?

— Хооhон нүхэн гэжэ.

— Теэд дошо дээрэнь хоргооhонууд байна ха юм. Тиигэ хадаа хооhон нүхэн бэшэ.

Үноохи нүхэеэ дахин ошожо шалгахадань, табиhан урьхань хэбээрээл байба. Хоёр нүхэд нэгэ бага бодолгото болобод. Тиигээд:

— Ah-ha!— гэбэ Мэргэн.— Иигээлши даа. Энэ нүхэн руугаа уhа шудхая. Амитан байгаа hаа лаб гаража ерэхэ.

— Зүб юумэ hанааш,— гэжэ Энхэ-Булад нүгөөдэеэ дэмжэбэ.— Уhа асарая.

Горхон дүтэхэнэ ха юм даа. Хүбүүд хоёр хүнэгөөр дүүрэн уhа асараад, нүхэн руу шудхаба.

— Амитан байгаа hаа, гараад гүйжэ арилшахал,— гэбэ Мэргэн.— Хайшан гээд барихабибди?

— Би энэ урьхаяа бэлэн тодхохоб. Зай, Мэргэн, уhаяа хэ.

Хоёр хүнэг уhаяа хэхэдэнь, тэрэ нүхэн дүүрээд, амhараараа халижа захалба. Хахажа үхэхэ болоhон нэгэ амитан гаража ерэхэ болоо ёhотой гэжэ хүбүүд гэтэшоод лэ байна. Ухайш даа! Нүхэнэй амhартай адли болoжо тогтошоhон уhан халта сайгидаад, тэрэ доорсол ямаршьеб амитанай хоншоор бултагад гэшэбэ.

— Урьхаяа, урьхаяа толгойдонь углыш,— гэжэ Мэргэн hүүхирхын тээ наахана дуугарба.— Шамдыш даа!

Тэрэ амитаниинь тамарна гээшэ гү, юрэдөөл, иихэээр тииhээр нүхэнэй дошо өөдэ абиржа захалба. Эгээл энээниие hамбаашалжа, Энхэ-Булад урьхаяа хүзүүндэнь углаад, тэрэнээ өөдэнь үргэжэрхибэ. Уhа залгижа үхэхэ түйлдаа хүрэлэн бүмбэгэрхэн, нюрган дээгүүрээ утаашаа хүрибтэр-хара hудалтай амитан хоолойгоороо боогдожо үргэгдэхэдөө бэенъ шал hуларжа нагшышоод, бэлтэгэрхэн нюдээ сабшанашьегүй. Хойто хоёр хүлынь халта татагашана.

— Ohо!— гэжэ Мэргэн альгаяа ташаад абаба.

— Үү-еэ!— гэбэ Энхэ-Булад.— Энэмнай hүүлгүйл.

— Яахадаа hүүлгүй байха юм?

— Теэд харыш. hүүл үгыл.

— Ээ, нээрээ... Харха горгогор ута hүүлтэй байдаг.

— Аа, магад, hүүлгүй харха байгаа!

— Үгы даа. Энэмнай харха бэшэ. Ондоо амитан.

— Теэд ямар амитан гээшэб? Али бүдүүн хүзүүн гээшэ гү?

— Мэдэхэгүй. Би бүдүүн хүзүү оройдоошье хаража үзөөгүйб.

— Бишье баha.

Иигэжэ эдэ хоёрой ямаршье амитаниие бариhанаа ойлгожо ядашоод байхадань:

— Энэ юу хэжэ байhан хүбүүдбта?— гэжэ хэнэйшьеб хажуудаханань дуугаржархихада, тэдэ зэргэ эрьежэ хараад, hугадаа хазаар хабшуулhан үбгэниие обёоржо:

— Сайн, Дамба баабай!— гэжэ мэндэшэлбэд.— Бидэ энэ амитаниие барьябди.

— Энээгээр яахатнай гээшэб?

Тахяагай дальбараануудай гэнтэ үгы болошоhон тухай, тиигээд ямар зорилготойгоор агнажа байhанаа хэлэбэд.

— Энэтнай охотоноон гээшэ. Хорхойдо хорогүй амитан юм. Энээнээ табигты даа.

Хүбүүд үгыень дуулажа, охотоноогоо табибад. Абаhаар зэашье хүдэлэнгүй бүмбылхэдэжэ байhанаа, тиихээр нэгэ бага hэгээ оробо хэбэртэй, гэнтэ бурд лэ гэжэ үдхэн ногоон соогуур харагдахаяа болишобо.

— Би мориёо бэдэржэ ябанаб даа. Энэ тойрон үгы хэбэртэй. Та хоёр хараагүй гүт?

Энэ Дамба үбгэн hуурин соогоо эгээл үндэр наhатайшуулай нэгэн. Гэбэшье миин байдаггүй. Зун, намарай сагта хээр мориёо унаад сабшалан, таряанда ороhон малнуудые туудаг. Иимэ ажалтай юм.

— Хёрхо нюдэтэй хадаа морииемни харагтыш даа. Обёорхо байхат.

Хүбүүд иишэ тиишээ харааашалаад:

— Моринтнай тээ тэрэ урдахи шугын захада байна,— гэбэд.— Бидэ хоёр баряад ерэhүүбди.

— Тиигэгты даа, тиигэгты. Би эндээ тамхилжа hууhууб.

Хазаар барижа ошоhон хүбүүд уданшьегүй хашаншаг хээр мориндо hундалданахайнууд, дүг-дүг бүншүүлhээр хүрэжэ ерэбэд.

— Бархэнүүд гээшэт! — Иигэжэ урмашуулаад Дамба үбгэн:

— Тэрэ тахяатнай хаана үндэгэ дэраа hэм?— гэжэ hураба.

— Үбэл хурьгадай байдаг хүхүүр соо.

— Ошожо хараялши даа.

ХАРХЫН НҮХЭН

Үүдэ, дээдэ хабхаг нээхэдэ, хүхүүр соо барагтай hаруул болоодхибо. Дамба үбгэн байра соогуур харааашалаад:

— Ойлгосотой,— гэжэ гараараа зааба.— Хүбүүд, энээхэн углуу руу харагты даа.

— Хооhон углуул.

— Тэндэ юуншье үгыл.

— Тиимэ бэшээ,— гэжэ Дамба үбгэн энеэбэ.— Та хоёр талаар агнажа сагаа дэмыдэ барангүй, энээхэн хүхүүр соогоо агнагтылши даа.

«Юу хэлэнэ гээшэб?» гэжэ доро дороо гайхан, хүбүүд Дамба үбгэнэй нюур өөдэ харашоод, түр зуура дуугайхан зогсобод.

— Энэ бүтүү байра соо минсгэй орожо шадахагүй. Тиимэ бээз?

— Тиимэ.

— Теэд ямар амитан дальбараамнай дууhан баряа гээшэб?

— Харха бэд даа, харха. Энэ ханын саада тээнь хуурай хохир обоолоотой ха юм. Тэрээн доро байрлаhан харха дальбараатнай дууhан баряа гээшэл даа.

— hээ!

— Нээрээ тиигээ!

— Бидэ хоёр тэрэниие алахабди.

— Хайшан гэжэ алаха байнат?

— Урьха табихабди?

— Уhа шудхахабди,— гэлдэбэд.

— Уhа шудхаhанай, урьха зүүhэнэй хэрэггүй. Энэтнай найдамгүй хэрэг. Хабхаан табибалтнай баригдаха байха.

— Теэд бидэ хабхаан үгылди.

— Дамба баабай, танда хабхаан бии гү?

— Намда үгы. Айлаар бэдэрбэлтнай олдоно бэд даа.

Дамба үбгэн гэдэргээ эрьежэ:

— Хүбаад, харагты даа,— гэбэ.— Энээхэн углууда хархын нүхэн. Амhартань хабхаанаа табяарайгты.

ДЭЭРМЭШЭН ХАРХЫН ЭСЭС

Мэргэн үглөөгүүр бододог хэмhээ бүри түрүүн hэрибэ. «Харха хабхаанда ороо гээшэ гү?» гэhэн бодолдо hанаань абтана. Ошожо хараха байгаа. Теэд Энхэ-Буладаа хүлеэхэ хэрэгтэй. Сугтаа агнуури хэжэ байна бшуу. Тиигээ хадаа хоюулан лэ хабхаанаа шалгаха ёhотой.

Горхонhоо Мэргэнэй хоёр хүнэг уhа гэртээ hаял асараад байхадань, Энхэ-Булад хүрэжэ ерэбэ.

— Мэргэн, хабхаанаа шалгаа гүш?

— Үгы. Шамаяа хүлеэнэб.

— Би бүри түргэн ерэхэ hэм. Амгалан дүүмни дахалдаад hалаагүй.

— Теэд абаад ерэхээ яагаабши?

— Дахалдахадань үмдыень нюужархёоб. Салдагаар хаанашье ошохогүй. Гэртээ байха. Ошоё, хабхаанаа шалгая.

Хоёр хүбүүд гүйдэлөөрөө малай байрада ерэбэ. Хүхүүрэй дээдэ хабхагыень нээгээд шагаажа харабад.

— Ah-hааш даа!— гэбэ Мэргэн шангаар.— Ороод байна!

— Алиб даа?

— Тэрэ, тэрэ.

— Хараяб. Амиды гү, али уханхэй гээшэ гү?

— Мэдэнэгүй.

— Амиды hаа хүдэлхэ hэн. Энэшни үхэтэрөө хабшуулан хай,— гэжэ хэлээд, Энхэ-Булад багахан үүдээр мүлхижэ зосоонь оробо.— Мэргэн, тэндээ байгаарай. Бишни гаргаhууб.

— Хүдэлнэ гү?

— Үгы,— гэжэ Энхэ-Булад, хабхаанаа ооhорhоонь шэрэhээр гадаргээ мүлхижэ гараба.— Энэ, Мэргэн, харыш.

— Оо-ёо! Ямар томо харха гээшэб!

— Зумбараанай зэргын лэ.

— Ямар тэнэгэр гэдэhэтэй юм? hүүлынь харыш. Баhал утал.

— Манай дальбараануудые эдижэ иитэрээ тэнзышоо.

— Энэ үүдэн шүдэнүүдэйнь томо, хурсануудые гээшэнь.

— Энэ хархаяа яахамнайб?

— Эжыдэ харуулая.

Гадаахи сарай соогоо эдеэ шанажа байhан Мэргэнэй эжы:

— Үү-дээ!— гэжэ ехээр сошобо.— Энэ юугээ асарбат?

— Харха барьябди.

— Энэ хархаяа холо абаашажа хаягты саашань. Хараад оймни гутана.

— Нэгэ тээ хадагалаад байхамни гү? Абынгаа гэртээ ерэхэдэнь харуулхаб.

— Абашни хараад яба гээшэб? Энэ муухай амитанаа абаашажа хаягты гэнэб.

Хоёр хүбүүд сарайн арада гаража, тэрэ хархаяа хабхаанhаа мулталжа абаба.

— Абаашажа хаяхамнай гү?

— Тиигэе.

Хархын hүүлэй үзүүрhээ баряад дүтын шугы тээшэ ошожо ябахадань, мориёо хүтэлhэн Дамба үбгэн урдаhаань дайралдаба.

— Дамба баабай, бидэ харха баряабди.

— Яаhан бэрхэ ангуушад гээшэбта!— гэжэ үбгэн магтаба.— Хамаг дальбарааетнай барижа эдиhэн амитан шуу. Энээнээ хаана абаашахатнайб?

— Шугы соо абаашажа хаяхамнай.

Дамба үбгэн гараараа дээшэнь заажа:

— Харана гүт?— гэбэ.— Энэ дээгүүртнай элеэ ниидэнэ.

Нэгэ элеэ доохонуур тойрон элинэ. Юушьеб газараар хёрхоор хараашална.

— Элеэ хулгана агнана гээшэ,— гэжэ Дамба үбгэн хэлэбэ.— Энэ хархаяа тээ тэрэ хуушан хашаагай гадаhан дээрэ тэнсүүлээд табижархигты. Элеэ лаб лэ абаашаха даа. Хараад байгаарайгты.

Иигэжэ заажа үгөөд, үбгэн ябаха дээрээ:

— Харханууд ехэнхидээ хоёроороо байдаг юм. Тэрэ нүхэндөө хабхаанаа дахин табяарайгты,— гэжэ хэлэбэ.

— Зай, тиихэбди.

Энхэ-Булад Мэргэн хоёр тэрэ хархаяа гэдэhээрнь уруунь харуулжа хашаагай гадаhан дээрэ табибад. Өөhэдөө тээ саанахана ошожо үдхэн ногоон соо хэбтээд, адаглан харана.

Элеэ хэды дахин дээгүүрнь эрьелдээд, гэнтэ доошоо шууд буужа, хархые саб шүүрэн абаад, ниидэжэ ябашаба.

Энхэ-Булад Мэргэн хоёр элеэгэй хойноhоо хаража нэгэ бага зогсоод, дахин хархада хабхаан табихаяа гэр тээшээ ошобод.

АСУУДАЛ ЗҮБШЭНЭ

...дуудай сесси баталан абаба. «Суглаhан асуудалнуудые шиидхэхэгүй, мухардаhан шиидхэбэри» мүн гэжэ Тюмениин облсоведэй түрүүлэгшэ Ю. Шафраник нэрлээ.

Ханты-Мансын автономито округой окружной Соведэй сесси баhал хүдэлнэ. Автономито республика байгуулха тухай асуудал тэрэнэй зүблэхэ зүйлдэ оруулагданхай.

(ТАСС).

ТАСС · АПН
ХИЛЫН СААНАhАА

УЛААН-БААТАР. МНР-эй социальна ба экономическа хүгжэлтын байгша оной 9 hарын дүнгүүд hанаанда хүрэнэгүй гээд нютагай шэнжэлэгшэд тоолоно.

МНР-эй Гүрэнэй статистическэ управлениин хуулита мэдээсэл правительствын «Ардын эрх» газетэдэ hаяхан толилогдоо hэн. Экономическа бүхы дүнгүүд доошолоо гээд тэндэ тэмдэглэгдэнэ. Нёдондо жэлэй энэ хугасаатай сасуулхадашье, эдэ дүнгүүд доошолhон байна.

Оронойхүгжэлтын эршын буураhан ябадалые дэлгүүрэй харилсаануудта шэлжэн оролгоор олон хүнүүд тайлбаридаг, теэд тиимэ бэшэ юм гэжэ газетэ тоолоно. Хаа хаанагүй ажалай журамай муудаhан, үйлэдбэри дээрэ гурим журамай алдагдаhан, хүдэлмэриин коллективүүдэй ехэдэн хубиин эдэбхи үүсхалгүйгөөр хүдэлдэг болоhон ябадал үйлэдбэриин бүхы дүнгүүдэй доошолhоной гол шалтаг болоно гэжэ газетэ тоолоно.

Монголой экономикын hалбари бүхэндэ шахуу түүхэй эдүүд, материалнууд, түлишэ, запчастьнууд дуталдана. Түрүүшын ээлжээндэ хэрэгтэй эдеэ хоолой зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэ угайдхадаа хороогдоно. Эдэ бүгэдые тоогоор харуулха болоо hаа, 300 миллионhоо дээшэ түхэригэй сэбэр продукци абаха арга боломжо хэрэглэгдээгүй.

Ашаг олзын талаар гүрэнэй бюджедэй түсэб дүүргэгдээгүй, тиихэдээ нёдондо жэлэй 9 hаратай сасуулхада, 2,8 процент доошолhон байна. Худалдаа наймаан, гадаадын экономическа холбоо барисаан, транспорт, капитальна барилга гэхэ мэтын hалбаринууд эгээл ехэ гээгдэлдэ ороhон байна.

Зундаа үбhэ тэжээлэй элбэг ехэ байгаашье hаа, хүдөө ажахыда мал ехээр гарзалаа. Тиигэжэ эбэртэ бодо малай ба моридой тоо толгой үсөөрбэ.

Нёдондо жэлэйхитэй сасуулхада, 429 тонноор бага малай тоhон бэлэдхэгдээ, 1,6 миллион литр hүн дутуу абтаа. Хүдөө ажахын бусад продукцинуудые бэлэдхэхэ түсэб дүүргэгдээгүй.

Электрын элшэ хүсөөр хангаха талаар хаа хаанагүй таhалдал үзэгдэнэ, — гэжэ «Арадай эрх» газетэ түгэсхэлдөө бэшэнэ.

УЛААН-БААТАР. Мүнөө жэлэй март hарада бүлтэдөө тушаалhаа бууhан МНРП-гэй ЦК-гай Политбюрогой урдаhай гэшүүд мүнөө үедэ юу хэжэ байдаг юм ааб гэhэн асуудалда харюусаха гэжэ Монголой МОНЦАМЭ агентство шиидэhэн байгаа.

Тэрэнэй мэдээнүүдэй ёhоор, Политбюрогой урдаhай гэшүүн Павангийн дамдин зуурshалга-зүбшэлэлгын «Бамбар» («Дүлэн») фирмын хүтэлбэрилэгшөөр хүдэлнэ. Тус фирмэ эгээл элдэб hалбаринуудтай найдамтай холбоо тогтоодог байна. Юуб гэбэл, тус фирмэ зүбшэл заабари үгэхэ, зохихо мэдээсэлээр хангаха, мүн техникэ болон технологи, түүхэй эд худалдажа абалгада, дэлгүүртэ гаралгада ба гадаадын партнернуудые бэдэрэлгэдэ туhалха аргатай ха юм. МНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ байhан Думагийн Содном «Монгол газрын тоос» (Монголнефть) гэhэн нүгөө фирмые даана. Тэрэнэй ажал «Гадаадын партнернуудтай» холбоотой.

Политбюрогой гэшүүд байhан үшөө гурбан нүхэдэй ажал ябуулга гүрэнэй-партийна байгууламжатай холбоотой. Жэшээлбэл, Баточирын Алтангэрэл правительствын референт юм. Лхамсурэнгийн Ланту Гоби-Алтайн аймагай арадай депутадуудай гүйсэдхэхы управлениин түрүүлэгшэ болонхой, Харин Цэрэндашийн Намерай «Манай индэр» («Манай ендэр») журналые толгойлно. Тэрэ урдань «Намын амьдрал» («Партийна ажабайдал») гэжэ нэрлэгдэдэг hэн.

Политбюрогой бусад гэшүүд Жамбын Батмунх, Дэмчигийн Моломбамц, Бугын Дэжид болон Банзарагчийн Ламзав гэгшэд наhанайнгаа амаралтада гаранхай.

ВАШИНГТОН. 1991 оной финансын жэлдэ сэрэгэй тодорхой программануудта хэгдэхэ hомололтонууд тухай хуулиин проектые США-гай конгрессэй түлөөлэгшэдэй палата 322 дуугаар hайшааба. 97 хүн буруушаажа дуугаа үгөө. 268 миллиард долларой хэмжээтэйгээр тэрэ тодорхойлогдоо юм.

Федеральна бюджедэй дутагдалые бага болгохо талаар үнгэрhэн долоон хоногто конгрессэй hайшааhан дурадхалнуудые хараада абан, хуулиин проектын тус вариант зохеогдоо юм. Түлөөлэгшэдэй палатын баталан абаhан хуулиин проект СОИ-до хэгдэхэ hомололтонуудые 2,3 миллиард доллар хүрэтэр хорооха, зэбсэгтэ хүсэнүүдэй тоое 77 мянгаар үсөөрүүлхэ гэжэ хараална. В-2 түхэлэй 15 стратегическэ бомбардировщигуудые барилгые дүүргэлгэдэ мүнгэн hомологдоно. Энээнhээ хойшо дайшалхы иимэ машинануудые үйлэдбэрилгые хорооха гэжэ дурадхагдана. Гэхэ зуура ВИ-22 «Оспри» түхэлэй сэхэ өөдөө ниидэдэг самолет үйлэдбэрилгэдэ 403 миллион доллар hомологдохо болоо.

Ютландиин хахад аралай тохойдо оршоhон Даниин Орхус хото мянган жэлэй түүхэтэй юм. Энэ хотын предприятинуудта биотехнологиин электроникын орёо нарин аппарадууд болон медицинын тухеэрэлгэhээ эхилээд, промышленна предприятинуудта хүдэлгэгдэхэ станогууд бүтээгдэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Орхус хотын мүнөөнэй шарай.

ТАСС-ай фотохронико.

ТОЛИ

«Хутагта мэргэшүүлэй тоонтодо» гэhэн июлиин 6-да «Буряад үнэндэ» гараhан Н. Бадмаринчиновэй статья би ехэ hонирхон уншабаб. Эндэ нэрлэгдэhэн Асагад нютагhаа холо бэшэ Хара-Шэбэртэ бага наhанайнгаа баяр жаргал эдлэхэ аза талаантай байгааб.

Арадай ёho заншал

АЗА ЖАРГАЛАЙМ АГЛАГ ДАЙДА

Нэрлэгдэhэн статья соо hанаа сэдьхэлыем үнинэй хүдэлгэдэг юумэнүүд олон байба. Илангаяа Асагад нютагhаа гараhан, буряад арадаа суурхуулhан, гансашье түрэл нютагаа бэшэ, бүхы Росси гүрэниие суурхуулhан хамба Агван Доржиев, хамба Шойнзон Иролтуев (Юрөөлтын хамба) тухай тобшо тодоор хэлэгдэhэн үгэнүүд намда ехэ дүтэ байна. Юундэб гэхэдэ, бага наhанhаа абынгаа, хүгшэн эжынгээ хэлэдэг одоол «дээдэ түрэлтэн» болохо дээдэ зиндаагай санаартан тухай олон hайхан юумэ дуулаhан, hүүлээрнь багша боложо, буряад уран зохёол, түүхэ шэнжэлдэг ажалтай болоходоо, хамба А. Доржиев, хамба Ш. Иролтуев тухай юумэ уншаhан, hонирхоhон байнаб.

Аяар холын, XX зуун жэлэй эхиндэ, бага наhандаа абамни хамба Ш. Иролтуевта уушханай ханяаданhаа аргалуулhан, хамбын түрэл болохо хувараг хүбүүнтэй хамбын орден, медальнуудые зүүжэ наададаг, тэрэ орден, медальнууд тухай хамбын хөөрөө шагнадаг, үндэр наhатай хамбада ород хэлэн дээрэ газетэ уншажа үгэдэг, гэртэнь хонодог, үнжэдэг байhан шахуу намтартай. Тэрэ гэhээр абамни — Буряадай АССР-эй hургуулиин габьяата багша, Ленинэй, Ажалай Улаан Тугай орденуудтай, дайнай, ажалай ветеран, мүнөө 90 наhанай дабаа дабажа, үндэр наhатай боложо, Асагад нютаг, хамба тухай бэшэгдэhэндэ баясажа, мүнөөшье элүүр энхэ ажаhууна.

Бүри хубисхалай урда тээ уушханай ханяада аргалдаг хэды бэрхэ, хүсэтэй, дэмбэрэлтэй эмшэн хамба Иролтуев байгаа гээшэб! Петр Бадмаевай зууршалгаар Ш. Иролтуев хамба Росси гүрэнэй хаанай эльгээhэн тусхай 3 вагондо hуужа, Петербург морилжо, хаанай хүбүүе аргалhан намтартай. Шуhанай муудаhые, мүнөө үеынхеэр хэлэхэдэ, рак үбшые (белокровица) аргалhан намтартай!

Хамба Ш. Иролтуев олон жэлнүүдтэ буряад буддын шажантаниие, дасангуудые толгойлхо, эрхилхэ дээдэ тушаалда байхаhаа гадна, олониитын, гүрэнэй хэрэгээр hонирходог, залуу hурагшадые, эрдэмтэдые дэмжэдэг байгаа. Профессорнүүд Гомбожап Цыбиковтэй, Цэбээн Жамсаранотой хамта буулгуулhан фото-зурагынь мэдээжэ болонхой. Хамба Иролтуев Росси гүрэнэй түрүүшын түлөөлэгшэ боложо, Сиам (мүнөө Таиланд) гүрэн ошоhон, энэ гүрэнэй хаанай орден хайрада хүртэhэн түүхэтэй.

Мүнөө үеын уласхоорондын ажабайдалаар, түби дэлхэйн хэмжээгээр абахада, хамбын ажаябадалай ехэ харгын эхин тэрэ үедэ табигдаhан байна.

Дээрэ нэрлэгдэгшэ статья соо Н. Бадмаринчинов Далай-ламын багша Агван Доржиев тухай бэшэнэ. Нэмэжэ хэлэбэл, Агван Доржиев буряад арадай түлөөлэгшэ, Түбэд, Росси гүрэнүүдэй түүхэдэ нилээн алдаршаhан, орон нютагаа суурхуулhан, дээдэ зиндаагай дипломат гээшэ. Энээн тухайда Англи гүрэнэй дипломадуудай, тагнуулшадай хэлэhэн үгэнүүд англи журналист Уингтонай «Тибет» гэжэ 1958 ондо ород хэлэн дээрэ гараhан ном соо ехэ hайханаар жэшээ болгон баримталагданхай. Агван Доржиев В. И. Ленинэй зүүн арадуудай түлөөлэгшэдтэй уулзахадань, хэды дахин уригдаhан, В. И. Ленинтэй хөөрэлдэhэн, магтаалда хүртэhэн байна. А. Доржиевай хэрэгүүд тухай хорёод онуудай газетэ, журналнуудта Москвада статьянууд гаранхай. Агван Доржиевай дүрэ Түвээн-Хамбын нэрэтэйгээр Д-Р. Батожабайн «Төөригдэhэн хуби заяан» гэжэ роман соошье ехэ hуури эзэлдэг.

Хамба Шойнзон Иролтуев, Агван Доржиев тухай «Буряад үнэн», «Правда Бурятии» газетэнүүд, манай түүхын эрдэмтэд, журналистнууд тобшохоноор, дэлгэрэнгыгээр үргэлжэлүүлэн бэшэхэ бээз гэжэ hанагдана. А. Доржиев хамбын өөрынь бэшэhэн намтар Улаан-Үдын музейн архив соо байдаг гэлсэдэг. Асагад hууринда болоhон семинарай тогтоол «нютагай хүн зонтой, эндэхи эмхи зургаануудтай зүбшэн хэлсэhэнэй удаа Асагадай дасанай байhан газарые республиканска (РСФСР) удха шанартай хүшөөнүүдэй бүридэлдэ оруулха болон Дабаатын сомоной Соведэй газар дээрэ национальна лицей «нээхэ», мүн национальна түүхын-соёлой комплекс нээхэ түсэбүүд тухай «Буряад үнэндэ» гараа, тэдэнь ехэ шухала, тон хэрэгтэй гээшэ.

Буряад нютагуудай бэлигтэй үхибүүдые суглуулhан лицей-hургуулиие Буряадай багшанарай дээдэ hургуулиин энэ жэлhээ амяараа болоhон буряад хэлэ бэшэгэй факультет, тэрэнэй зүүн зүгэй хэлэнүүдые шудалха таhаг бэе дээрээ даажа абаха, хитад, япон, монгол хэлэнүүдые заахада, туhалха эрхэтэй, уялгатай, аргатайшье байна.

«Эндэхи онсо hайхан байгаали ехэ хэмжээнэй барилга, олон зоной хүлгөө даахагүй бшуу» гэжэ дурсагдагша статья соо тон зүбөөр хэлэгдэнэ. Энэ талаар абахада, национальна лицей, түүхын соёлой, эмшэлгын байшангуудые дасанай hууринда бэшэ, мүнөө үеын Асагад тосхондо барибал, таараха гэжэ hанагдахаар. Нютагай зон энэ асуудал шиидхэнэ бээз.

Харин урданай дасанай hуури, буусада энэ дары түргэхэнөөр дасан, дуган гү — али нэгэниинь, нютагай зоной hанамжаар, мүн гүрэн түрын, Буддын шажанай дээдэ эмхи зургаануудтай хэлсээтэйгээр (мүнгэн зөөришье hомолхо) мүндэлэн бодохо ёhотой.

Юундэ hаяар бэ гэхэдэ, нэгэ иимэ баримта байна: 1991 ондо Байгалай үмэнэхи буддын шажантанай түрүүшын Тамчын дасанай 250 жэлэй ой тэмдэглэгдэхээр хүлеэгдэнэ. Энэ дасанай шажанай хэрэгүүдые олон жэлдэ хамба Шойнзон Иролтуев эрхилhэн, толгойлhон, ударидаhан байна. Ойн баяр ганса шажан мүргэлэй бэшэ, мүн бүхы буряад арадай соёл болбосоролой, түүхын hайндэр болохо ёhотой. Холо ойрын гүрэнүүдhээ айлшадшье буужа болохо, үндэр санаартаншье уригдабал, хамба Шойнзон Иролтуевай, хамба Агван Доржиевай тоонто нютагта морилбол, урматай, буянтай байха.

Эндэ дасанай музейн байшанда үргэнөөр Асагадай дасанай hургуулиhаа гараhан буддын шажанай эрдэмтэдэй, тэрэ тоодо, буряадай түрүүшын эрдэмтэдэй, уран зохёолшодой нэгэн болодог Ринчин Номтоевой номууд, бүтээлнүүд оролсохо ёhотой. Литература шэнжэлдэг эрдэмтэн А. Н. Дугаржимаев Р. Номтоев тухай бэшэдэг, номуудыень, hургаалнуудыень барлан гаргадаг гээшэ.

Мүн буддын шажантанай бүхэдэлхэйн ана дүү бүлгэмэй вице-президентын тушаал эзэлдэг, мүнөө Москвада ажаhуудаг, тус нютагай хүбүүн, түүхын эрдэмэй доктор Санжа Данцикович Дылыковэй намтар, ажабайдал тухай зүйлнүүд, бэшэhэн номуудынь музейдэ табигдангүй яахаб?

Буряадай эрдэмэй түбтэ барлагдаhан, хэблэгдэhэн буддын шажан, түбэд эм дом тухай номууд, оршуулганууд үргэнөөр дэлгэгдэхэ ёhотой.

Хамба Шойнзон Иролтуевай, хамба Агван Доржиевай, тэдэнэй хажууда хамта ябалсаhан нютагай хүбүүдэй аша, гушанар болохо зоной түрүү хэрэгүүд, жэшээнь, Цыренжаб (Дундай) Сультимовай бэшэhэн hургуулиин номууд, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай ордено бии болоходо, дайнай үедэ гүрэн соо түрүүлэн, тэрээндэ хүртэгшэдэй нэгэн, мүнөө эрдэмэй кандидат Гомбо Заятуевай номууд, бүтээлнүүд, мүнөө үеын Асагад, Шулуута, Хара-Шэбэр нютагуудай ажабайдал, түрүү хүнүүдэй, ажалдаа шалгарагшадай hайхан хэрэгүүд музейдэ харуулагдаха ёhотой.

Тиихэдэ дайнай, ажалай ветеран Цырен-Дондок Черниновэй намтар тухай хөөрөөе, Хара-Шэбэрэй hургуулида 6—7 классуудта hураhан СССР-эй арадай артист Лхасаран Линховоиной гүйсэдхэhэн оперонуудай аринууд, арадай дуунуудые, Хара-Шэбэртэ түрэhэн Цырен Шагжинай зүжэг, зохёолнуудые, рольнуудые гүйсэдхэhэн кинофильмнүүдые («Пржевальский», «Алитет уходит в горы», «Пора таёжного подснежника» г. м.), дуулаhан арадай дуунуудые видес-кассетэнүүд болгожо, хүн зониие hонирхуулха, музейн таhагые шэмэглэхэ зэргэтэй.

Би өөрынгөө hанамжануудые Буряадай ССР-эй, Созминай шажанай хэрэг эрхилдэг таhагта, «Байгал» журналай, Буряадай ССР-эй Верховно Соведэй соёлой, хүмүүжүүлгын, hуралсалай, эрдэмэй ба спортын талаар комиссиин зарлагдаhан суглаанууд дээрэ дурадхаhан байнаб. Асагад нютагта болоhон семинарай тогтоолнуудые ута унжагай хэрэг болгонгүйгөөр, түргэхэнөөр хүсэндөө орохо, бэелүүлэгдэхэ гэжэ найданаб.

В. МАХАТОВ,
Буряадай ССР-эй hургуулиин габьяата багша, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат, Д. Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай дээдэ hургуулиин доцент, буряад хэлэ бэшэгэй кафедрые даагша.

ХУТАГТА ГУРБАН ЭРДЭНИДЭ ЭТИГЭЛ ЯБУУЛХА СУДАР

Сэдьхэлэйнгээ байдалые нам байлгаха, али түбhэн юумэндэ хёморхогүй, хэзээдэш дошхоронгүй, номгон даруу байха гээшэ болбосоронги хүнэй шэнжэ юм гэжэ хэр угhаа элинсэгүүднай hургадаг байгаа. Тиимэhээ үглөө бүри эртэ бодожо, «Этигэл» уншажа, үүрэй сайхые, наранай мандахые амгалан hайхан сэдьхэлтэйгээр угтахадаа, бүхэли үдэршни hайн үнгэрхэ, хэрэг бүтэсэтэй байха, саашадаа үри хүүгэдэйшни ябадалда удхатай байха гэжэ угсаата зоноймнай дунда буддын үзэл суртал номноошод хэлэдэг, идхадаг байгаа.

Хёмороото, хуймаата мүнөө сагайнгаа зарим зоной хэмhээ гаднаар шууялдахада, шурхиралдахада, hанаанда үрүүтэй болоно. Бэрхэшээлтэ үе сагта уг гарбалаймнай дүй дүршэл манда түшэлгэ боложо үгэхэ ёhотой. Амгалан сэдьхэлээр үдэр бүхэнөө угтажа, ажал хэрэгүүдээ урагшань зүдхүүлжэ байгаагүй hаа, юумэнэй хойно орожо болохобди. Уг гарбалайнгаа оюун сэдьхэлэй баялигтай танилсуулха зорилготойгоор олон ондоо «ЭТИГЭЛЭЙ» нэгые эхэ монгол бэшэгhээ мүнөөнэй литературна хэлэндэ оруулан буулгажа, хэн нэгэндэ туhатай байха аалам гэжэ уншагшадайнгаа hонорто барлабабди.

БИ ХИИГЭЭД огторгойн хизаартай сасуу эхэ хамаг амитанай сагhаа эхилжэ. хэзээ боди[1] зүрхэндэ хүрэхын урда арбан зүгэй, гурбан сагай хамаг тэрээншэлэн ерэhэнэй бэе, зарлиг, сэдьхэл, эрдэм — хамаг үйлын мүн шанар болоhон наян дүрбэн мянган номой согчин гарахын орон — хамаг хутагтан хуврагуудай эзэн, ашата изагууртай үндэhэн салда — дээдэ түгэлдэр ламануудта этигэнэм.

Бурханда этигэнэм!
Номдо этигэнэм!

Бурхан хуврагуудта этигэнэм!

Идам мандалай Бурханай чуулган[2] нүхэртэй салдануудта этигэнэм.

Дээдэ согто этигэл номые тэдхэгшы сахюулhан бэлгэ бэлигэй нюдэнтэй түгэсэгшэдтэ[3] этигэнэм.

(Иигэжэ гурбанта үгэлэ).

Бурхан ном хиигээд, чуулганай дээдэнүүдтэ Бодисада хүрэтэр этигэнэмби.

Минии үгэльгэ[4] түрүүтэй үйлэдэhэн энэ буянгаар амитанай туhын тулада бурхан болон бүтэхэ болтогой!

(Иигэжэ гурбанта үгэлэ).

Гурбан эрдэнидэ этигэнэмби.

Хамаг хилэнсэгээ[5] өөрөө өөртөө арилган наманшалнамби. Амитанай буянда даган баясалсанам. Бурханай бодисадые сэдьхэлээрээ баринам. Бурхан ном хиигээд, чуулганай дээдэнүүдтэ бодисадада хүрэхын урда этигэнэмби.

Өөрhөө бусадай туhые hайтар бүтээхын тулада боди сэдьхэл үүсхэн үйлэдэнэм. Дээдэ боди сэдьхэл үүсхээд, хамаг амитани зошолон асаржа, дээдэ боди ябадалые сэдьхэлдээ оруулан ябажа үйлэдээд, амитанай туhын тулада бурхан болон бүтэхэ болтогой!

(Иигэжэ гурбанта үгэлэ).

Хамаг амитан жаргалан хиигээд, жаргаланай шалтагаантай түгэлдэр болтогой!

Хамаг амитан зоболон хиигээд, зоболоной шалтагаанhаа хахасаха болтогой!

Хамаг амитан зоболонгүй, жарғаланhаа хахасангүй ябаха болтогой!

Хамаг амитан ойро холо урин ташаянгы[6] хоёрhоо хахасаhан зан тэгшэдэ агуу болтогой!

(Иигэжэ гурбанта үгэлэ).

Гэнээр шүтэн барилдахыhаа болоhон түрэхэгүй, түридхэгүй, мүнхэгүй, таhархагүй, удхагүй, ерэхэгүй. Туhабари удхата бэшэ, нэгэн удхата, түүбарилгүй шухала амарлингые үзүүлhэн тоологсон бурхан үгэлэгшэдэй дээдэ — тэрээндэ мүргэнэм.

Амарлингые хэрэглэгшэ ширваангуудые, шухала амарлингые хүтэлэн үйлэдэгшэ, хамагые мэдэгшэ, али мүн хиигээд, амитани туhалан үйлэдэгшэ мүрые мэдэхые бари. Юртэмсын туhые бүтээн үйлэдэгшэ, алибаа алинтай үнэхөөр түгэсэhэни шадагшанууд[7] hайтар хамаг элдэб зүйл түгэлдэр ном номноогүй бодисаданарай чуулгантай салда бурхадай эжы — тэрээндэ мүргэнэм.

Шажанай дуури тайн бүгэдэ арилган, хүн хиигээд, агуу ехын бэе түгэсэhэн Самандабадрикн гэрэл бүхыhөө гаргагшадта мүргэнэм.

Хосорлигүй хамаг амитанай этигэл боложо, барашагүй шолмосой аймагай сэрэгүүдые дарагша бурхан бодинуудые хосорлигүй үнэхөөр үйлэдэгшэ, илажа, тэрэ нүхэр салда энэ орондо мүнхэдөө соёрог!

Ямар мэтэ хубилhанай тэдыхэнээр тэнгэринүүдээр угааhан мэтэ, тэнгэриин аригуун уhаар тэрээншэлэн би бээ баяни угаан тахинам.

Газар дэлхэйе хүжөөр сүршэжэ, сэсэгээ дэлгээгээд, Сүмбэр агуулын дүрбэн түбиие нараар, hараар шэмэhэн — энээни бурханай орон зорин эрьеhэнээр хамаг амитан маша аригуун орондо эдлэн ябаха болтогой!

Ум ширваа да та а га да идам гүрэ радна мандал а ха ири а дари а ми. Ма хда на!

Ц. ДОНДОГОЙ буулгаба.

1) Боди — арюун сэбэр, арюун hайхан.
2) Чуулган — эрхимэй эрхим.
3)...бэлгэ бэлигэй нюдэнтэй түгэсэгшэд — нирваан болошод.
4) Үгэльгэ — бурханда, ламанарта үргэдэг үргэл.
5) Хилэнсэг — нүгэл.
6) Урин ташаянгы — hалихай муухай ябадал.
7) Үнэхөөр түгэсэhэниие шадагшад — нирваан болохые шадагшад.

ХАШЫН ХААН

Арбаад жэлэй урда хүгшэмни хүршэ Монгол орон аяншалгаар ошохоо байхадаа:

— Шамда юу бэлэг асарха гээшэбиб? Сагаан улатай собхи гү, али арhан дэгэл гү? — гэжэ асууба.

— Хаана хубсаhа хунар үргэлжэ ябахабши даа. «Хашын хаан» гэжэ удха ехэтэй зураг дайралдажа болохо, тэрэниие оложо асараа hааш, ехэл hайн байгаа, — гэбэб.

Монголhоо бусажа ерэхэдээ, зураг бэшэ, харин Хашын хаанай шаажан бүтээл бэлэг асаржа баярлуулаа hэн.

Хашын хаан болбол хүүгэдые ерээдүй сагай ороной эзэд гэжэ тоолодог, тэдэниие хүмүүжүүлэн болбосоруулжа, хүн шанарыень бэелүүлхэ хэрэгтэ онсо hаналаа табидаг, үхибүүдэй үльгэршэдые, багшанарые дээрэ үргэн хүндэлдэг байhан юм гэхэ. Тиимэhээ энэ орондо залуушуул соohoo бэрхэ хүнүүд — оюутан, мэргэжэлтэн, ажалшад олоороо хойно хойноhoo урган гаража, ороноо суурхуулан байдаг hэн гэхэ.

«Хүүгэд гээшэ байгаалиhаа үршөөгдэhэн өөрын табисууртай, хубитай түрэдэг юм. Тэрэниие лэ зүб hэлбэрүүлжэ хүгжөөхэ гээшэ эхэ, эсэгын уялга мүн. Эхын арюун умайhаа алтан дэлхэй дээрэ мүндэлhэн нялха хүүхэн болбол тон арюун, элүүр энхэ, ямаршье нүгэлгүй, муу юумэ хараа дуулаагүй, бурхан шэнги байдаг юм. Энэ хүүгэнэй саашанхи хүмүүжэлгэ эхэ, эсэгын үргэмжэhөө болохо. Тиимэ тула хүүгэдээ муу юумэ харуулангүй, дуулгангүй, hайхан оршон байдал соо дэгжээжэ, байгаалиин бодото hайхантай холбохо шухала. Хүүгэд үдэр бүри алишье талаараа үргажа байдаг. Тэршээхэн тэрэнэй hонирхол үргэдэн, али бүхы юумэдэ hарбалзаха, hайхашааха. «Боли! Юумэ бү носо! hүү!» — гэжэ байжа тэдэниие хараажа, хорижо болохогүй. hонирхуулха, наадаhда дурлуулха хэрэгтэй. гэжэ Хашын хаан номнодог байhан түүхэтэй.

Хашын хаан өөрөө хүүгэдhээ хашардаггүй, аша зээнэрээ эрхэлүүлжэ, бэедээ аhаадаг наадхуулдаг: «Аша, зээнэрни эсэгэhээ сэсэн хүнүүд болохо ёhотойт. Танай эсэгэ түрэhэн эсэгэhээ бэрхэ hэн. Таанар эсэгэhээ бэрхэ хүн болохо уялгатайт. Хүбүүн эсэгэhээ, шаби багшаhаа ухаатай болохо ёhотой. Тиихэдээл орон соо ажабайдал хүгжэлтэтэй болохо» гэжэ тэрэ hургадаг байгаа. Үхибүүд тоомоо таhарна гэжэ үхибүүдые хүнүүдэй гомдол оруулхые дуулаа hаа, Хашын хаан баярлан энеэжэ:

— Элүүр hайн үхибүүн гээшэ ааб даа. Наадангүй одоо яахаб? hонирхол, хүсэ шадалыень зүб тээшэнь шэглүүлхэдэ, хүнэй зэргэ хүн байхал байха, үхибүүн зэмэтэй бэшэ. hургаагүй түрэлхид зэмэтэй байха, — гэжэ бата найдангяар хэлэжэ hуудаг hэн гэхэ.

Олон аша зээнэрэйнгээ, түрэл гаралайнгаа хүүгэдэй ерэхэдэ, албата зонойнгоо хүүгэдтэй уулзахадаа:

— Ши бэлигтэй, дүүрэн хэшэгтэй ябаарай. Найман Намсарайдал баян болоорой, Найдан шүтөөндэл үнэр болоорой! — гэжэ үреэдэг байгаа.

— Юундэ ноён болоорой гэжэ үреэнэгүйбта? — гэхэдэ:

— Үреэлээр ноён болодоггүй, ухаагаараа, албатынгаа үргэмжөөр ноён болодог юм. «Тархи ехэтэ ноён, табгай ехэтэ баатар!» гэжэ арадай үгэ байгаа. Тархи ехэтэй гэхэдээ, ухаатай гээ гээшэ бээз. Табгай ехэтэ гэхэдээ, элүүр энхэ, бажагар бэетэй гээ бшуу. Элүүр хүн шираг хүсэтэй байнгүй яахаб! — гэжэ hайханаар сэдьхэлээ ханан мэhэрхэ.

— «Хатуу хүн ноён болохо, харуу хүн зөөри бариха» гэhэн үгэ арадай дунда байгаа. Гүрэнэйнгөө сэсэн хуули, арадайнгаа ёho заншал хазагайруулангүй сахидаг hаа, хатуу ноён гээшэл даа, — гэжэ нэмэхэ.

Гэртээ hайхан сэдьхэлтэ Хашын хаанай шарайе харахадаа, тэрэнэй hургаал номнолые hанахадаа, хүн бүхэнэй зосоо үүжэм зохид боложо, баяр түрэдэг юм.

Цокто НОМТОЕВ,
Буряадай арадай уран зохёолшо.

ТА ӨӨРЫГӨӨ ХЭР МЭДЭНЭБТА?

☆ Хүнэй уураг тархи хадаа мэдэрэлэй арбан миллиард эсhээ (клетка) бүридэдэг юм. Тиимэhээ тэрэмнай 86 миллион мэдээ тогтоохо шадабаритай. Секунда бүри 100 мянган урбал (реакци) хүнэй уураг тархи соо боложо байдаг.

☆ Мэдэрэлэй органуудай хүлеэн тодожо абаhан хамаг бүхы мэдээсэлнүүдэй гансахан хубиие уураг тархи болбосоруулан хэрэглэжэ, үлэhэн ехэ хубинь хэрэглэгдэгүй орхидог. Нюдэндэ үзэгдэhэн ямар нэгэн үзэгдэл дүрсые ойлгоол 0,05 секунда соо хүнэй уураг тархи танижа мэдэрхэ шадабаритай.

☆ Дундуур наhанай эрэ хүнэй арhанhаа 600 мянга шахуу жэжэ зүйл 1 саг соо хуураржа унадаг. Харин жэл соо 675 шахуу грамм арhан гуужадаг байна.

☆ Хүнэй тархида 125 мянган шэрхэг үhэн тоологдодог. Тэрэнэйнь 45, заримдаа 60-ниинь үдэр бүри унадаг. Хүнэй наhанай хугасаада 1,5 миллион гаран үhэн унажа, ургажа байдаг.

☆ Хүнэй зүрхэн хадаа 900 килограмм шахуу ашаае 14 метр үндэртэ гаргажа шадахаар эршэ хүсэ (энерги) жэл соо гаргашалдаг. Табин наhа хүрэхэдөө, 18 мянган тонно ашаае 227 метр үндэртэ гаргаhантай тэнсүү ажалые зүрхэн гүйсэдхэhэн байдаг.

☆ Наhанайнгаа туршада хүн гээшэ 40 тонно хоол хүнэhэ хэрэглэжэ, 380 мянган кубическа метр агаараар амилна.

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто

РСФСР-эй Коммунис партиин ажал ябуулгын гол шэглэлнүүдэй проект газетын мүнөөдэрэй номерой нэгэдэхи хуудаhанда ниитэлэгдэбэ.

hаяхан боложо үнгэрhэн учредительнэ съезд дээрэ ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангалгын министерство «Бурятбыт союз» нэгэдэл болобо. Нэгэдэлэй хүтэлбэрилэгшэд урданайхи мэтээр зонхилолгын аргаар ажал хэрэгүүдээ эрхилхые оролдоhoop. Эдэ бүхы дутагдалнуудые усадхаха, ажалаа шэнэ аргаар эмхидхэхэ сагай үни тулажа ерэhэн тухай хөөрэhэн нүхэр Ушенинэй корреспонденци номерто тунхаглагдаа.

«Еравнинский» колхозой, «Промтовары» гэжэ розничнохудалдаа наймаанай нэгэдэлэй коммунистнуудай тоосоотоhунгалтын суглаанууд дээрэhээ бэшэгдэhэн тоосоонууд газетын номерто барлагдаба.

ШЭНЭ НЭРЭ ТАНИ...
Тимур ГОМБО...

1967 оной майн 20-до Зэдын аймагай Белозерск hууринда түрөөд, бага наhаяа аба, эжынгээ тоонто нютаг — Бэшүүрэй районой Гутай нютагта үнгэргөө. Шэбэртын дунда hургуулида hуража байhанаа 1979 ондо түрэлхидтээ Улаан-Үдэ хото нүүжэ ерэhэн байна. Тэрэ сагhаа Железнодорожно районой 22-дохи ород hургуулида hуража дүүргээ hэн.

Тимурай эсэгэ Бата Дашиевич Гомбожапов түрэлхи хэлэндээ буряад угсаата ёho заншалнуудтаа дуратай hэн тула, хото газарташье hаа, гурбан үхибүүдээ үндэhэн хэлэндэнь hургаhан, «Буряад үнэн» газетэ, «Байгал» журнал хододоо бэшүүлжэ, бултадаа уншажа, хужарлажа байдаг юм. «Тиимэhээ түрэлхи хэлэн дээрэ гарадаг газетэ, журналнуудта толилогдоhон шүлэгүүдые ходо уншаhаар үдөөб» гэжэ Тимур хөөрөө hэн.

Саашадаа олон, hонин шүлэгүүдые уран удхатайгаар бэшэжэ ябахыень залуу поэдтэ...

Ээрсэгээ эрьюулжэ,
Эжымни оёжо үгэhэн
Ноohон зөөлэн оймhон,
Намар, үбэлэй хүйтэндэ

ЭНХЭРЭЛ

Элинсэгүүдэйм анхан
түбхинэhэн
Элдин Хёлгын хоймортo,
Хайранга хаанай энгэрhээ
Хуудам Заганай адаг руу
Оршонол түрэл тоонтомни,
Омгорхолто заяамни, —
гэжэ

НАМАРАЙ БО...

hалхипна газаа, Намарай
ольбон.
hабирна шэбэрhээр нойтон
бороо.
Үдэшэ, үглоогүй бүрүүл,
Үлхөө хүндэ үүлэд

ДУУН

Зунай дуулим hүниие
Залинта аадар hэргээбэ гү!
Дуран сэдьхэлэйм долгиие
Дуугаараа инагии hэреэбэ
гү!
Мэлигэр hарын туяа
Мүнгэн гэрэлээр толороо
гү!

ҮҮЛЭН

Сэлмэг хүхэ огторгойн
Сагаан хүлэг мориндол
Туигалаг агаарай долгиhоо

УРГЫНУУ...

Хүхэ дэльбэтэй,
Хоншуу үнжэгэн үнэртэй
Хабарай миhэрэл —
Хөөрхэн эдэ ургынууд.

Сэнхир экран

СУББОТО, 20
НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.30— Манай саад. 10.00— «Северные звоны» — фильм-концерт. 10.30 — «Партнер». 11.05—«Илагшад». 12.05—П. И. Чайковский. «Гамлет». Шекспирэй адли нэрэтэй трагедиин хүгжэм. 12.30— Режиссер Б. Кимягаровай фильмүүд. «Сказание о Рустаме». 1-дэхи, 2-дохи сери. (Таджикфильм). 14.50 — Гайхалтай Коста-Рика. 16.05—«Ан амитадай аймагта». 17.05—М. Мусоргский. 17.40— Мультфильм. 17.55—«Без страха и упрека»—баримтата фильм. 18.15— Уласхоорондын шэнжэлэл. 19.00— Мультфильм. 19.15 —«Осколки разбитого вдребезги»— зүжэг. 20.55—«Дуун-90». 22.00— Время. 22.30— Шатараар дэлхэйн чемпионадта. 22.45— СССР-эй правительстводa. 22.55 —«Когда мне будет 54 года» —уран hайханай фильм. 00.20 —Шэнэ hониной албан. 00.35— «Спортлотогой» 20 жэл. Акробатическа рок-н-роллоор Мос-

СПОРТЛОТО...
ТИРАЖАЙ ДҮ...

1990 оной октябриин 14-дэ үнгэрэгдэhэн 41-дэхи тиражай дүнгүүдые «Союзспортлото» нэгэдэл согсолбо.

«45-hаа 6-ень тааха спортлото»: 1.347.761 билет оросо. Зургаан номер хэншье таабагүй, табан номер (44 карточка) таагшад—1.108 түхэриг, дүрбэн номер (2.604 карточка) тааhан хүнүүд—23 түхэриг, гурбан номер (31.169 карточка) таагшад 3 түхэриг абаха байна.

«36-hаа 5-ень тааха спортлото»: 14.466.636 билет оросо. Та-

Кино, театрнуудта

БУРЯТСКИЙ ТЕАТР ДРАМЫ им. Х. НАМСАРАЕВА
Зональный фестиваль любительских театров Восточной Сибири. Сагаан hэеын харгы—в 12, Жаргалаа бэдэрээшэд—в 18.

«ДРУЖБА»
Новые сказки Шахерезады (2 серия)—10, Шина—королева джунглей (ЖЕНЩИНА-ТАРЗАН)—в 11-40, 13-50, 16, 18-10, 20-30.

«РОДИНА»
Киноклуб «Поклонники X музы»—Худ. фильм Человек с бульвара Капуцинов — в 16-30, Крот и медицина—в 10, Танцор диско (2 серии)—в 11-10, 18-10, Танцуй, танцуй (2 серии)

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23

Телефоны редакции: редактор—2-50-95, приемная—2-54-54, зам. редактора —2-68-08, зам. редактора —2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат —2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды —2-60-91, 2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, агропромышленный —2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта —2-69-58; культуры и школ —2-60-21 2-57-63; информации —2-34-05; переводов —2-54-93; писем и селькоров —2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин —91-1-44, г. Северобайкальск — 35-73, п. Хоринск—55-6-90, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79, п. Агинское—3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия— 2-33-77, вахта —2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана в ... типографии издательства Бурятского ... Заказ № 242.